

บทที่ 2

อัตถิภาวนิยม

"This is the age when man has become fully and thoroughly problematic to himself"¹

Max Scheller²

2.1 กำเนิดและความเป็นมาของอัตถิภาวนิยม

2.1.1 นิยามของอัตถิภาวนิยม

คำว่าอัตถิภาวนิยมในภาษาไทยแปลมาจากภาษาอังกฤษว่า "extentialism"³ แต่ในความเป็นจริง คำนี้มีที่มาจากคำว่า "existentialisme" ในภาษาฝรั่งเศส คาดกันว่า กาเบรียล มาร์แชล (Gabriel Marcel) เป็นคนแรกที่ใช้คำว่า "existentialisme" ในหนังสือของเขาที่ชื่อ *Existence et objectivité*⁴ แต่อย่างไรก็ตาม เรา รู้จักคำว่า "existentialisme" ซึ่งกลายเป็นคำที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปจากการที่ ฌอง-ปอล ซาทร์ (Jean-Paul Sartre) นักเขียนและนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ได้ใช้แสดงปาฐกถาเกี่ยวกับเรื่อง *อัตถิภาวนิยมคือมนุษยนิยม ? (L'Existentialisme est un humanisme ?)* ที่ Club Maintenant ในกรุงปารีส ในปี ค.ศ. 1945 และในปีต่อมา ข้อความของการบรรยาย

¹ D.B. Raynaulds. *Existentialism and the Philosophical Tradition*, (Englewood Cliffs : Prentice hall, 1991), p.1.

² มักซ์ เชลเลอร์ (Max Scheller) เป็นลูกศิษย์ของ ฮูสเซอร์ล (Husserl) เช่นเดียวกับ ไฮเดกเกอร์ นับเป็นรุ่นพี่ของไฮเดกเกอร์

³ กীরติ บุญเจือ. *ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม (Existentialism)*, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522), p.3.

⁴ J.A. Cuddon , *A Dictionary of Literary Terms and Literary Theory* ,4th ed., C.E. Preston, (Oxford : Blackwell Publishers, 1998.), p.296.

นั้นได้รับการตีพิมพ์ในหนังสือโดยใช้ชื่อว่า *อัตถิภาวนิยมคือมนุษยนิยม* (*L'existentialisme est un humanisme*) ซึ่งเป็นชื่อเดียวกันกับหัวข้อการบรรยาย ภายในเวลาไม่นาน ก็ได้มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษ⁵ หลังจากนั้น ปรัชญาอัตถิภาวนิยมจัดได้ว่าเป็นปรัชญาแนวหนึ่งในยุคปัจจุบันที่มีบทบาทและมีอิทธิพลสูงสุดต่อประชาชนทั่วโลกอย่างกว้างขวาง

ก่อนที่คำว่า "existentialisme" จะได้มีการใช้และยอมรับโดยทั่วไปในวงการปรัชญาโดยเฉพาะในประเทศเยอรมนีนั้น มีการใช้คำว่า "Existenzphilosophie" (Philosophy of Existence) อยู่ก่อนแล้ว คนแรกที่ใช้คำนี้ปรากฏว่าเป็นนักวิชาการสาขาปรัชญาชาวเยอรมันชื่อ ฟริทซ์ ไฮเนอมันน์ (Fritz Heinemann) ในหนังสือชื่อ *Neue Wege der Philosophie* (1929)⁶ ของเขา ไฮเนอมันน์ใช้คำว่า "Existenzphilosophie" กับปรัชญาของไฮเดกเกอร์หลังจากหนังสือ *Sein und Zeit (Being and Time)*⁷ ของไฮเดกเกอร์ได้รับการตีพิมพ์ออกมาในปี ค.ศ.1927 หลังจากนั้น ยัสเพิร์สได้ใช้คำนี้ในการอธิบายถึงแนวทางของอัตถิภาวนิยมของตนเองเป็นครั้งแรกในหนังสือ *Die geistige Situation der Gegenwart* (1931)⁸ และภายหลังจากที่ไฮเนอมันน์และยัสเพิร์สได้ใช้คำๆ นี้ในการอธิบายแนวคิดดังกล่าวแล้ว คำว่า "Existenzphilosophie" นี้ก็เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะกับปรัชญาของพวกเขา

⁵ มีสองฉบับคือ *Existentialism*, trans. by Bernard Frechtman (New York: Philosophical Library, 1947) ซึ่งเป็นฉบับที่แปลในสหรัฐอเมริกา และ *Existentialism is a Humanism*, trans. Philip Mairet (London: Methuen, 1948.) ดู Arne Naess, *Four Modern Philosophers*, trans. by Alastair Hannay, (London : Phoenix Books, 1969), p.284.

⁶ Fritz Heinemann, *Existenzphilosophie : lebendig oder tot ?*, (Stuttgart : W. Kohlhammer Verlag, 1954), p.11.

⁷ Martin Heidegger, *Being and Time*, trans. by John Macquarrie and Edward Robinson, (Oxford : Basil Blackwell, 1967)

ฉบับภาษาเยอรมัน : Martin Heidegger, *Sein und Zeit* , 16.Auflage, (Tuebingen: Niemeyer, 1986)

⁸ K. Jaspers, *Philosophy of Existence*, trans. by Richard F. Grabau, (Oxford : Basil Blackwell, 1971), p. 96.

คำว่า "existence" (ซึ่งในภาษาฝรั่งเศสและภาษาอังกฤษใช้คำเดียวกัน ส่วนในภาษาเยอรมันใช้คำว่า "Existenz") นั้น มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินที่ว่า "existentia" ซึ่ง *สารานุกรมปรัชญา* ให้คำอธิบายว่า

"อัตถิภาวะ

ศัพท์มคอธ: อัตถิ=เป็นอยู่ + ภาวะ=สภาพ ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า existence ซึ่งแปลรูปมาจากศัพท์ภาษาละตินว่า existentia (ex=จาก+stare=ยืน) แปลว่า "ความมีอยู่"⁹

ดังนั้น ปรัชญาอัตถิภาวนิยมจึงเรียกได้ว่าปรัชญาของการมีอยู่ หมายความว่า เป็นปรัชญาที่เน้นถึงความมีอยู่ของบุคคล หรือปรัชญาที่เน้นความมีอยู่ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคล ให้ความสนใจกับปัญหาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของมนุษย์แต่ละคนในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลมากกว่าที่จะเป็นความสำคัญของมนุษย์ในลักษณะองค์รวมที่เป็นสากล

2.1.2 ความหมายของอัตถิภาวนิยม

การให้ความหมายของอัตถิภาวนิยมยังเป็นปัญหาที่ยังคงถกเถียงกันอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ เนื่องจากลักษณะของอัตถิภาวนิยมนั่นเอง อัตถิภาวนิยมไม่มีคำสอนที่ตายตัวหรือไม่มีแนวโน้มของคำสอนโดยองค์รวม¹⁰ เราอาจกล่าวได้ว่าอัตถิภาวนิยมมิได้มุ่งสร้างระบบปรัชญาทั้งระบบแต่อย่างใด แต่นักปรัชญาแต่ละคนจะเสนอความคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมเกี่ยวกับอัตถิภาวนิยมตามประสบการณ์ที่ตนได้ประสบมาเท่านั้น อัตถิภาวนิยมจึงเป็นปรัชญาที่เริ่มต้นด้วยประสบการณ์ส่วนตัวของปัจเจกบุคคลจึงไม่อาจจัดเป็นปรัชญาที่เป็นระบบได้ แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นปรัชญารูปแบบหนึ่ง (a style of philosophizing)¹¹

⁹ กীরติ บุญเจือ, *สารานุกรมปรัชญา*, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.) หน้า 280.

¹⁰ "We could probably find no single common characteristic shared by all these who have been called 'existentialist'."

Alisdair Macintyre, "Existentialism," in *Sartre: A Collection of Critical Essays*, Mary Warnock ed., (New York : Anchor Books, 1971) p.2.

¹¹ D.B. Raynaulds, *Existentialism and the Philosophical Tradition*, p.2.

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ความคิดของอัตถิภาวนิยมมิได้มีลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยเฉพาะเพียงอย่างเดียว แต่มีความแตกต่างกันไปตามแต่นิยามของนักปรัชญาแต่ละคน การให้ความหมายของความคิดนี้อย่างชัดเจนและเฉพาะเจาะจงลงไปจึงเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะนักปรัชญาได้เสนอทัศนคติต่อแนวคิดอัตถิภาวนิยมจากประสบการณ์ส่วนตัวอันมีรากฐานมาจากความไม่พอใจในแนวทางของปรัชญาเดิมที่มีอยู่ เราจึงอาจกล่าวได้ว่าแนวคิดอัตถิภาวนิยมจึงเป็นเครื่องมือในการแสดงปฏิกิริยาต่อต้านปรัชญาแนวธรรมชาตินิยม (Naturalism) และจิตนิยม (Idealism) โดยเฉพาะ

เวด บาสกิน (Wade Baskin) ได้กล่าวเอาไว้อย่างชัดเจนว่า

It has been said that existentialism is not a disciplined philosophical system but a label for revolts, in diverse guises, against traditional philosophy.¹²

คำอธิบายของบาสกินแสดงให้เห็นว่า อัตถิภาวนิยมจะเป็นการต่อต้านปรัชญาที่เน้นถึงเหตุผล (anti-rational)¹³ ต่อต้านปรัชญาที่ให้ความสำคัญในด้านสสารัตถะและคุณค่าของมนุษย์ในลักษณะที่เป็นสากล เราจะเห็นได้ว่านักปรัชญาที่ยึดถือในอัตถิภาวนิยมเกิดขึ้นมาจากการเน้นความสำคัญของปัจเจกภาพ (individuality) โดยตระหนักถึงคุณค่าของปัจเจกลักษณะของมนุษย์ ดังที่ ข้อความตอนหนึ่งใน *สารานุกรมปรัชญา* ของกิริตินูญเจือ ได้กล่าวเอาไว้ว่า

...(อัตถิภาวนิยม) เป็นลัทธิที่ถือว่าการค้นคว้าหาสสารัตถะทำให้ผู้คิดออกห่างจากความเป็นจริง ความเป็นจริงที่เที่ยงแท้ก็คือ อัตถิภาวะของแต่ละบุคคลซึ่งมีสิ่งแวดล้อมและสภาพซึ่งตนเองได้สะสมไว้

¹² Wade Baskin, "Forward," in J.-P.Sartre, *Essays in Existentialism*, (New York : The Citadel Press, 1970), p.V.

¹³ William Barret ซึ่งเป็นคนแรกที่นำปรัชญา Existentialism ไปใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกาทำให้ปรัชญานี้เป็นที่รู้จักในสหรัฐอเมริกา กล่าวว่า ปรัชญา Existentialism เป็นปรัชญาที่มีลักษณะ anti-rationalist revolt ; ดู William Barret, *Irrational Man : A Study in Existential Philosophy* , (New York : Doubleday Anchor books, 1962), p.22.

โดยตัดสินใจเลือกตั้งแต่ต้นจนปัจจุบัน ปรัชญาที่มีประโยชน์จริงๆ ก็คือ ปรัชญาที่ศึกษาอัตถิภาวะของตนเอง.¹⁴

2.1.3 ลักษณะของอัตถิภาวนิยม

แม้จะไม่มีลักษณะโดยรวมที่จำเพาะของอัตถิภาวนิยมในเชิงระบบปรัชญา ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่ปรัชญาแนวนี้มีลักษณะเด่นคือเน้นความเป็นปัจเจกบุคคล เราสามารถนำแนวทางที่นักปรัชญาในกลุ่มนี้ได้แสดงไว้มาประมวลและสรุปสังเขปได้ในที่นี้¹⁵

เราอาจเริ่มต้นด้วยการยอมรับปัญหาอันเกิดจากการมีอยู่ของตนและพยายามแก้ปัญหาด้วยการตระหนักถึงความเป็นจริงของการมีอยู่ของตน กล่าวคือ มุ่งศึกษามนุษย์และเริ่มต้นด้วยการเน้นการมีอยู่ของมนุษย์ ซึ่งเป็นทัศนะที่แตกต่างจากปรัชญาแบบดั้งเดิม ชาร์ตริได้ยกประเด็นเรื่องทัศนะของอัตถิภาวนิยมไว้ในหนังสือ *L'existentialisme est un humanisme* ดังนี้

Most of those who are making use of this word would be highly confused if required to explain its meaning.¹⁶

ชาร์ตริได้สารภาพไว้ในหนังสือเล่มนี้ด้วยว่า "...the word is now so loosely applied to so many things that it no longer means anything at all."¹⁷ นอกจากนั้น ชาร์ตริยังได้กล่าวถึงสาเหตุของความยากในการให้นิยามของอัตถิภาวนิยมไว้เช่นกัน

The question is only complicated because there are two kinds of existentialists. There are, on the one hand, the Christians, amongst whom I shall name Jaspers and Gabriel

¹⁴ กิรติ บุญเจือ, *สารานุกรมปรัชญา*, หน้า 280.

¹⁵ J. Macquarrie, *Existentialism*, (Middlesex : Penguin, 1980), p.16.

¹⁶ J.-P. Sartre, *Existentialism and Humanism*, trans. by Philip Mairet, (London: Eyre Methuen, 1975) p. 25.

¹⁷ Ibid., pp.25-26.

Marcel, both professed Chatholic; and on the other the existential atheists, amongst whom we must place Heidegger as well as the French existentialists and myself.¹⁸

อย่างไรก็ตาม แม่นักปรัชญาอัตถิภาวนิยมจะมีความคิดเห็นต่อปรัชญาดังกล่าวแตกต่างกันออกไป แต่ตามทัศนะของชาร์ตร์แล้ว ปรัชญาก็ยังคงจะมีลักษณะร่วมอยู่ประการหนึ่ง นั่นก็คือเป็นแนวคิดที่เริ่มต้นด้วยลักษณะปัจเจกภาพเป็นหลัก และถือว่ามนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลมีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาปัญหาของมนุษย์ด้วยกันเอง หรืออีกนัยหนึ่ง ปัญหาที่เกี่ยวกับการมีอยู่ของปัจเจกบุคคลนั้นกลับเป็นศูนย์กลางของความสนใจที่นักปรัชญาอัตถิภาวนิยมแต่ละคนมีส่วนร่วมทั้งสิ้น

เราอาจกล่าวได้ว่าปรัชญาอัตถิภาวนิยมมีประเด็นสำคัญร่วมกัน ได้แก่ เสรีภาพ (freedom) การตัดสินใจ (decision) และความรับผิดชอบ (responsibility)¹⁹ ซึ่งเป็นแก่นของความเป็นอยู่ของปัจเจกบุคคล นอกจากนี้ ยังมีประเด็นร่วมอื่นๆ เช่น ข้อจำกัด (finitude) ความสำนึกผิด (guilt) ความแปลกแยก (alienation) ความผิดหวัง (despair) และความตาย (death)²⁰ เป็นต้น

2.2 อัตถิภาวนิยมในทัศนะต่างๆ

ชาร์ตร์กล่าวไว้ว่า อัตถิภาวนิยมมีอยู่สองรูปแบบ กล่าวคือ อัตถิภาวนิยมฝ่ายเทวะ (Theism) กับอัตถิภาวนิยมฝ่ายอเทวะ (Atheism) แต่อัตถิภาวนิยมในความหมายของชาร์ตร์นั้นได้แก่ ปรัชญาที่กล่าวได้ว่าเป็นอัตถิภาวนิยมในรูปแบบสัมบูรณ์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริง เราสามารถสืบค้นรากฐานของปรัชญาที่มีลักษณะอัตถิภาวนิยมได้ว่าแนวคิดดังกล่าวได้พัฒนามาก่อนหน้าที่ชาร์ตร์จะได้นำเสนอความคิดของเขา ดังที่เราจะเห็นได้ว่า หากย้อนกลับไปศึกษาประวัติศาสตร์ปรัชญาในยุคโบราณ เราก็จะเห็นได้ว่า

¹⁸ Ibid., p.26.

แต่ต้องสังเกตว่า ในความเป็นจริง ยัสเพิร์สไม่ได้เป็นคาทอลิก และยังมีปัญหาอยู่ที่จะจัดไฮเดกเกอร์อยู่ในกลุ่มอเทวนิยม เพราะตัวไฮเดกเกอร์เองไม่ยอมรับที่ชาร์ตร์จัดให้เขาอยู่ในกลุ่มอเทวนิยม

¹⁹ J. Macquarrie, *Existentialism*, p.16.

²⁰ Ibid., p.17.

ปรัชญาที่มีลักษณะเป็นอัตถิภาวนิยมนั้นเริ่มปรากฏมาตั้งแต่ในยุคโบราณแล้ว ด้วยเหตุนี้ เราจึงจำเป็นต้องแยกปรัชญาอัตถิภาวนิยมเป็น แนวโน้มในอดีตของอัตถิภาวนิยม (Existential trend) กับ กระบวนการอัตถิภาวนิยม (Existential movement) เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสนในหัวข้อนี้²¹

2.2.1 แนวโน้มในอดีตของอัตถิภาวนิยม (Existential trend)

นักวิจารณ์บางคนเห็นว่า ความเป็นมาของอัตถิภาวนิยมเริ่มต้นมาตั้งแต่โสเครตีส²² มีนักปรัชญาบางคนได้ชี้ให้เห็นว่าความเป็นมาของอัตถิภาวนิยมนั้นสามารถย้อนกลับไปได้ถึงสมัยเทพปกรณัมกรีกอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทัศนะของแมคควอริ (J. Macquarrie)²³ นั้น แนวคิดนี้สามารถย้อนไปถึงขงจื้อและเล่าจื๊อของจีน และซาราทุสตรา (Zarathustra) ในอิหร่าน รวมไปถึงยุคอุปนิษัท และในช่วงหลังของสมัยพุทธกาลในอินเดีย²³

ถ้าหากเปรียบเทียบกับต้นไม้อแล้ว²⁴ รากเหง้าของอัตถิภาวนิยมก็น่าจะเป็นโสเครตีส และหากเปรียบเทียบกับพระคัมภีร์ไบเบิลแล้ว โสเครตีสก็ดูจะเปรียบเป็นศาสดาพยากรณ์ในพระคัมภีร์เก่า (Old Testament) และในอีกมุมมองหนึ่ง ก็ดูจะเปรียบเทียบกับพระเยซู (Jesus) นักบุญปอล (St. Paul) และนักบุญเอากุสติน (St. Augustin) ที่พยายามค้นหาความเป็นมนุษย์ด้วยวิถีทางและประสบการณ์ของตน

แนวคิดที่จัดว่าเป็นรากเหง้าของอัตถิภาวนิยมที่เป็นแนวทางสำคัญที่นักปรัชญาในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ได้แก่

²¹ การแยกอัตถิภาวนิยมสองแบบเช่นนี้ ได้ทัศนะมาจาก กิริติ บุญเจือ ดู กิริติ บุญเจือ, *ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม* ซึ่งแบ่ง existential attitude กับ existential movement ออกจากกัน (ในขณะที่พอล ทิลลิช (Paul Tillich) ได้แบ่งออกเป็น The Existential Attitude กับ Existentialism ดู Paul Tillich, *The Courage to be*, (London & Glasgow : Collins, 1952), p.123-124.) แต่ ความหมายของ Existential attitude ของ กิริติ กับ Tillich ไม่ตรงกัน เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจึงใช้คำว่า Existential trend และ Existential movement

²² "The whole Existentialist trend, in philosophy, starting with Socrates." Mary Warnock, *Existentialist Ethics*, (London : Macmillan, 1967), p. 1.

²³ J. Macquarrie, *Existentialism*, p.38.

²⁴ การเปรียบเทียบกับต้นไม้อี้ ได้ทัศนะจาก Emmanuel Mounier, *Malraux, Camus, Sartre Bernanos : l'espoir des désespérés*, (Paris : Seuil, 1953), p.113.

2.2.1.1 อัตถิภาวะของย็อบ (Job)

การได้รับความทุกข์ทรมานของย็อบโดยที่มิได้กระทำความผิดดังที่ได้ปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์เก่า มีลักษณะที่ชี้ให้เห็นถึงความเป็นมนุษย์แบบอัตถิภาวนิยมที่ได้รับ ความทุกข์ทรมานโดยไร้เหตุผล ไม่มีผู้ใดสามารถชี้ให้เห็นได้ว่าเหตุโดยย็อบจึงต้องตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น มนุษย์ส่วนใหญ่มักจะยอมมีชีวิตอยู่โดยไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลแต่อย่างใด ความเจ็บปวดรวดร้าวของย็อบนั้น มีลักษณะเช่นเดียวกับความเจ็บปวดของอับราฮัม (Abraham) ที่ได้รับคำสั่งให้สังเวยบุตรชายให้แก่เทพทูตองค์หนึ่งซึ่งมีบันทึกไว้ในพระคัมภีร์เก่าเช่นกัน

เคียร์เคอการ์ด (Kierkegaard) ได้กล่าวถึงเรื่องราวของอับราฮัมไว้ในหนังสือ *Fear and Trembling* และชาร์ตริกก็ได้ยกเรื่องนี้มากล่าวไว้ในหนังสือ *L'existentialisme est un humanisme* เช่นกัน

ย็อบได้กล่าวเอาไว้ว่า

"แต่ข้าพเจ้าอยากจะพูดกับพระเจ้า ข้าพเจ้าปรารถนาจะโต้ตอบกับพระองค์." (ย็อบ 13,3)²⁵

"จงรู้เถิดว่าคือพระเจ้าเองที่ทรงประหารข้าพเจ้า และทรงตั้งเครื่องดักล้อมข้าพเจ้าไว้." (ย็อบ 19, 6)²⁶

"ถึงวันนี้คำร้องทุกข์ของข้าพเจ้า ก็ยังเข้มแข็งเต็มที่ การที่พระเจ้าทรงทำแก่ข้าพเจ้า นั้นหนักจนข้าพเจ้า ร้องครวญคราง." (ย็อบ 23,2)²⁷

"ที่ข้าพเจ้าจะยอมแพ้ท่านในคดีนี้ก็หาไม่ได้. ถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะตาย, ก็ยังถือว่าข้าพเจ้าสุจริตจริงๆ." (ย็อบ 27,5)²⁸

คำร้องนี้หมายถึงคำร้องของมนุษย์ที่ไร้ประโยชน์ มนุษย์ที่ปรารถนาจะเป็นตัวของตัวเองแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการไร้ความหมายของตัวมนุษย์เอง ดังที่ชาร์ตริกได้กล่าวเอาไว้ว่า "Man is a useless passion." ย็อบพยายามจะต่อต้านความไร้สาระของโลก เราอาจกล่าวได้ว่า ความไร้สาระของโลกหรือพระเจ้ากับการพยายามต่อต้านอย่างกระวนกระวายใจของมนุษย์นั้นตรงกับที่คามูส์ (Camus) กล่าว "I rebel,

²⁵ "พระคริสตธรรมเดิม", *พระคริสตธรรมคัมภีร์*, (ฮ่องกง : ม.ป.พ., 1969), หน้า 880.

²⁶ อ้างแล้ว, หน้า 886.

²⁷ อ้างแล้ว, หน้า 893.

²⁸ อ้างแล้ว, หน้า 896.

therefore we exist."²⁹ ซึ่งดูจะคล้ายคลึงกับการต่อต้านของโพรมีทีอุส (Prometheus) ที่มีต่อเทพเซอุส (Zeus) ในตำนานเทพปกรณัมกรีก

ด้วยเหตุนี้ การไร้ความหมายจึงดูจะเป็นโศกนาฏกรรมของมนุษย์โดยแท้ โศกนาฏกรรมในลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะประการหนึ่งที่เราจะพบได้ในแนวคิดของอัตถิภาวนิยม เราอาจเรียกยืบว่าเป็น "มนุษย์แบบอัตถิภาวะ" คนแรกก็ได้ กาเบรียล มาร์แซล (Gabriel Marcel) ได้เปรียบเทียบประสบการณ์ส่วนตัวกับประสบการณ์ของยืบเอาไว้ดังนี้

The problem of suffering, more deeply considered tends to take on the same form as it does in the book of Job.³⁰

2.2.1.2 อัตถิภาวะของพระเยซู นักบุญปอล นักบุญเอากุสติน และโซเครตีส

อัตถิภาวะของพระเยซู

"พระเจ้าข้าฯ, เหตุไฉนพระองค์ทรงทอดทิ้งข้าพเจ้าเสีย?" (มารโก 15,34)³¹ เป็นพระวาทะของพระเยซูในวาระสุดท้ายขณะทรงถูกตรึงบนกางเขน แสดงให้เห็นการเผชิญหน้ากับสัจนิยม (Nihilism) ที่ดูจะไม่แตกต่างไปจากประสบการณ์ความทุกข์ทรมานของยืบ และภาวาระสุดท้ายนี้ก็หมายถึงวาระของการตัดสินใจ (a time of decision)³² อย่างเด็ดขาดของพระเยซูอีกด้วย นับได้ว่าการตัดสินใจของพระเยซูเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดในการตัดสินใจในแบบอัตถิภาวนิยมโดยเน้นภาวะที่เป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริง (authentic being) ด้วยการตัดสินใจของตนเอง

²⁹ Albert Camus, *The Rebel*, trans. by Anthony Bower, (Middlesex : Penguin , 1971) p. 75.

³⁰ Gabriel Marcel, *Being and Having*, trans. by A. & C. Black, (London: Collins, 1965.) p.126.

³¹ "พระคริสตธรรมใหม่", *พระคริสตธรรมคัมภีร์*, หน้า 145.

³² "The existential character of the teaching is evident in the stress laid on the end-time as a time of decision." J.Macquarrie, *Existentialism*, p.44.

นอกจากนี้ พระเยซูยังได้ทรงสอนให้มนุษย์แต่ละคนเผชิญหน้ากับพระเจ้าแบบตัวต่อตัว โดยรับผิดชอบการตัดสินใจของตนเอง³³ ไม่ให้ถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมหรือพิธีกรรมทางศาสนา หรือยึดถือปฏิบัติตามบัญญัติของโมเสสดังเช่นชาวยิวในสมัยนั้นได้ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เราจึงสามารถจัดให้คำสอนของพระเยซูอยู่ในแนวทางของอัตถิภาวนิยมได้ และอาจกล่าวได้ว่าวิถีชีวิตของพระเยซูมีลักษณะที่เป็นอัตถิภาวนิยมอย่างเห็นได้ชัด

อัตถิภาวนิยมของนักบุญปอล (St. Paul)

นักบุญปอลเป็นสานุศิษย์ของพระเยซู ซึ่งมีได้เป็นชาวคริสต์มาตั้งแต่ต้น แต่ในท้ายที่สุดแล้วก็ได้กลับใจ (conversion) เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งรูดอล์ฟ บุลต์มาน (Rudolf Bultmann) นักทฤษฎีแนวอัตถิภาวนิยมซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของไฮเดกเกออร์มีทัศนะที่เกี่ยวกับการกลับใจหันกลับมานับถือศาสนาตามแนวอัตถิภาวนิยมดังนี้

Paul was aware that the preaching of the cross is a scandal and a folly. The question that it puts to us is whether we are ready to become aware of our nothingness before God and to receive life in the midst of our death.³⁴

อัตถิภาวนิยมของนักบุญเอากุสติน (St. Augustin)

นักบุญเอากุสตินซึ่งเป็นนักปรัชญาคริสตศาสนาสัมัยกลางได้กล่าวไว้ว่า “ภายในตัวมนุษย์ มีส่วนที่เป็นความมืดอันไร้ขอบเขต (a deep so profoud)”³⁵

ความรู้สึกหงุดหงิดต่อความลึกลับของมนุษย์ มีลักษณะคล้ายคลึงกับความกระวนกระวายใจ (dread) ของเคียร์เคอการ์ดที่จะได้กล่าวถึงในภายหลัง เราจะ

³³ Rudolf Bultmann *Jesus and the Word*, Trans. by Louise P. Smith and Erminie H. Lantero, (New York: Charles Scribner's Sons, 1958) p.92.

³⁴ Rudolf Bultmann, *Existence and Faith : Shorter writing of Rudolf Bultmann*, select and trans. by Schubert M. Ogden, (London and Glasgow : Collins, 1960), p.239.

³⁵ John Macquarrie, *Existentialism*, (Middlesex : Penguin Books, 1980), p.47.

อนุมานได้ว่า แนวคิดของนักบุญเอากุสตินจึงมีลักษณะที่เป็นแนวคิดแบบอัตถิภาวนิยมด้วยเช่นกัน ยัสเพิร์สได้กล่าวไว้ดังนี้

The self-penetration that set in with Augustine continued down through the Christian thinkers to Pascal, to Kierkegaard and Nietzsche.³⁶

อัตถิภาวะของโสเครตีส

โสเครตีสให้ความสนใจในมนุษย์แทนการสนใจในธรรมชาติ เขาเน้นความรู้จักตนเองของมนุษย์มากกว่าสิ่งอื่นใด ซึ่งจะเห็นได้จากวาทะที่ว่า "Gnōthi seauton" (know thyself) ดังนี้

จงรู้จักตัวเอง

จงรู้จักตัวเอง คำนี้หมาย

ว่าค้นพบ แก้วได้ ในตัวท่าน

หวนอกตัว ทำไม ให้บ่วยการ

ดอกบัวยาน อยู่ในเรา อย่าเขลาไป

Know Thyself

Know yourself –now? These words mean:

That in yourself a gem is found.

Why look without? All is in vain.

Within a lotus bolssoming.³⁷

ซึ่งดูจะสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยมอีกเช่นเดียวกัน

³⁶ Karl Jaspers, *The Great Philosophers : The Foundations*, ed. Hannah Arendt, trans. by Ralph Manheim (New York : A Helen and Kurt Wolff Book, 1962), p. 229.

³⁷ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), *เปรียบเทียบพุทธทาสกับชาตรี*, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ: เกล็ดไทย, 2536.) หน้า 11.

2.2.1.3 อรรถิภาวนิยามของปาสกาล (Blaise Pascal. 1623-1682)

หากเปรียบเทียบอรรถิภาวนิยามกับต้นไม้ นอกจากบุคคลที่ได้กล่าวถึงข้างต้นว่าเป็นเสมือนรากเหง้าของต้นไม้แล้ว ยังมีบุคคลสำคัญที่ไม่สามารถจะกล่าวข้ามไปได้ และอาจจะจัดเป็นโคนต้นไม้ของต้นไม้อรรถิภาวนิยามได้ก็คือ แบลส ปาสกาล³⁸

ปาสกาลเป็นนักคิดร่วมสมัยกับเดการ์ตส์ (Descartes) ปรัชญาของปาสกาลเน้นที่ตัวมนุษย์เอง ไม่เหมือนกับปรัชญาของเดการ์ตส์ที่เน้นเหตุผล (ratio/raison/reason) เป็นอย่างมาก กล่าวคือ ในขณะที่ปรัชญาของเดการ์ตส์เน้นด้านภววิสัย (objective) ปรัชญาของปาสกาลกลับหันมาเน้นด้านอัตวิสัย (subjective) ลักษณะเฉพาะของมนุษย์ที่ปาสกาลกล่าวถึงคือ การเน้นการมีชีวิตอยู่ ณ เวลาหนึ่ง สถานที่หนึ่ง ซึ่งความคิดนี้ปรากฏอยู่ในหนังสือ *Les pensées* และคล้ายกับแนวคิดเรื่องการเมืองของอรรถิภาวนิยามในสมัยปัจจุบัน

ปาสกาลระบุไว้ว่า “สิ่งที่มหัศจรรย์ก็คือ ทำไมเราอยู่ ณ สถานที่นี้ ในขณะนี้”³⁹ ซึ่งอาจอธิบายได้ว่ามนุษย์ถูกกำหนดให้อยู่ในโลกโดยปราศจากเหตุผล ไฮเดกเกอร์เรียกสภาพนี้ว่า “Geworfenheit “ ส่วนซาร์ตร์ กล่าวว่า “มนุษย์เกิดมาโดยไม่มีเหตุผล และกามุส์เรียกว่าความไร้สาระ (absurd) ของชีวิต

มนุษย์ต้องเกิดมาบนโลกอย่างโดดเดี่ยว ดำรงชีวิตอย่างโดดเดี่ยว และตายไปอย่างโดดเดี่ยว ปาสกาลกล่าวว่า “... มนุษย์ต้องตายอย่างโดดเดี่ยว”⁴⁰ มนุษย์ไม่มีคนอื่นที่จะตายแทนตัวเอง มนุษย์เป็นสิ่งที่ “ล่องลอยอยู่กลางกระแส”⁴¹ และ “มนุษย์อยู่กึ่งกลางระหว่างชีวิตกับความสมบูรณ์”⁴² นั้นแสดงให้เห็นสภาพไม่มั่นคงแห่งความเป็นอยู่ของมนุษย์ มนุษย์จะรู้สึกหวาดกลัวต่อความลึกลับ (mystery) ของชีวิต ดังที่ปาสกาลกล่าวว่า “ความมืดที่ไม่มีขอบเขตทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกหวาดกลัว” ซึ่งแสดงให้เห็นลักษณะของความลึกลับ

³⁸ นอกจากปาสกาลแล้ว ยังมีบุคคลสำคัญก็คือมาร์ติน ลูเธอร์ (Martin Luther) ที่อาจจะจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันได้

³⁹ J.P. Sartre, *Being and Nothingness*, trans. by Hazel E. Barnes, (New York: Washinton Square Press, 1966) p.59.

⁴⁰ Blaise Pascal, *Pensées*, trans. by Isaac Taylor, (New York : Grolier, 1973), p.44.

⁴¹ Ibid., p.5.

⁴² Ibid., p.6.

ลับของโลกและชีวิต อย่างที่นักบุญเอากุสตินเคยได้พรรณนาไว้ แต่ปาสกาลชี้แจงว่า มนุษย์ตามปกติหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับความลึกลับนี้ด้วย (divertissement) ในชีวิตประจำวัน มนุษย์หลีกเลี่ยงความตายและความไม่มีอะไร⁴³ หนีจากการเผชิญหน้ากับความตาย และการเผชิญหน้ากับความไม่มีอะไร (nothingness) ต่อมา ไฮเดกเกอร์เรียกสภาพเช่นนี้ว่า ความไม่เป็นตัวของตัวเองของอัตถิภาวะ (inauthenticity) ซึ่งรวมถึงการตกต่ำ (fall) ของมนุษย์ในชีวิตประจำวัน มนุษย์ไม่กล้าเผชิญหน้ากับความขยาด (dread) ความไม่มีอะไรของตนเอง

ปาสกาลมีความสำคัญต่อปรัชญาอัตถิภาวนิยมอย่างไม่อาจมองข้ามไปได้ เพราะความคิดของเขามีอิทธิพลต่อนักคิดอัตถิภาวนิยมรุ่นต่อไปเป็นอย่างมาก ดังนั้น ปาสกาลจึงมีส่วนสำคัญในฐานะเป็นส่วนโคนของต้นไม้อัตถิภาวนิยมดังที่กล่าวมา

2.2.2 กระบวนการอัตถิภาวนิยม (Existential movement)

กระบวนการอัตถิภาวนิยม หมายถึง ความเคลื่อนไหวของแนวคิดอัตถิภาวนิยมในสมัยปัจจุบัน บรรดานักวิจารณ์ทั้งหลายเข้าใจกันว่า ปรัชญาอัตถิภาวนิยมในสมัยปัจจุบันเริ่มต้นด้วยเคียร์เคอการ์ด⁴⁴ ในเมื่อเขามีแนวคิดที่เป็นปฏิปักษ์ต่อคริสตศาสนาแบบเก่าและระบบปรัชญาของเฮเกิล (Hegel)

เมื่อเปรียบเทียบอัตถิภาวนิยมกับต้นไม้แล้ว เราอาจเปรียบส่วนรากเป็นนักคิดยุคโบราณและยุคกลาง อันได้แก่ ย็อบ พระเยซู นักบุญปอล โสเครตีส นักบุญเอากุสติน ส่วนลำต้นเปรียบได้กับปาสกาล เคียร์เคอการ์ด นิตซ์เชอ ส่วนกิ่งก้านใบนั้นได้มีการแผ่ขยายพัฒนาการไปอย่างหลากหลาย มีทั้งนักปรัชญา นักคิด นักเทววิทยา และนักประพันธ์ เช่น เชลเลอร์ (Max Scheller), ไฮเดกเกอร์ (Heidegger), ยัสเพิร์ส (K. Jaspers), บาร์ท (K.Barth), บุลท์มาน (R.Bultmann), ทิลลิช (Paul Tillich), มาร์แซล (G.Marcel), ซาร์ตร์ (J.-P.Sartre), โบวัวร์ (Simone de Bouvoir), แมร์โล-ปงตี (Merleau-Ponty), กามูส์ (Albert Camus), ดอสโตเยฟสกี (Dostoyevsky), เชสตอฟ (Shestov), เบลจาเอฟ (Ghestov)

⁴³ Blaise Pascal, *Pensées*, p.43.

⁴⁴ เช่น Mary Warnock, *Existential Ethics*, p.2.

Berdyayev), คาฟคา (Kafka), บูเบอร์ (Martin Buber), อุนามูโน (Unamuno), ออร์เตกา อี กัสเซ (Ortega y Gasset) เป็นต้น

ปอล โฟลกีเย (Paul Foulquié) นักวิชาการด้านปรัชญาชาวฝรั่งเศส แยกปรัชญาสารัตถะ (essentialism) ออกจากปรัชญาอัตถิภาวนิยม (existentialism) แล้ว ยังได้แยกปรัชญาอัตถิภาวนิยมเป็นสองฝ่ายเช่นเดียวกับชาร์ตร คือ ฝ่ายอัตถิภาวะแบบอเทวนิยม ซึ่งมีไฮเดกเกอร์, ชาร์ตร, โบว์วอร์, กามูส์, แมร์โล-ปงตี กับฝ่ายอัตถิภาวะแบบเทวนิยม ซึ่งมี เคียร์เคอการ์ด, มาร์แซล, ยัสเพิร์ส รวมทั้ง เบลจาเอฟ⁴⁵

ส่วนแคมเบล (R. Cambel) เขียนบทความ "Existentialism in France since the Liberation" ได้ยกเอาชาร์ตร, แมร์โล-ปงตี, บาดไตย์ (J. Batteille), กามูส์ และ มาร์แซล เป็นนักอัตถิภาวนิยมในสมัยปัจจุบัน⁴⁶ แต่กล่าวได้ว่า บุคคลที่มีความสำคัญเป็นพิเศษคือ เคียร์เคอการ์ด, นีทซ์เชอ, มาร์แซล, ยัสเพิร์ส, ไฮเดกเกอร์ และ ชาร์ตร⁴⁷

แต่ในที่นี้มีข้อสังเกตว่า นักปรัชญาหลายคนที่ได้รับการจัดอยู่ในกลุ่มนักอัตถิภาวนิยม มีจำนวนหนึ่งปฏิเสธว่าตนเองไม่ได้เป็นนักอัตถิภาวนิยม เช่น มีปัญหาว่าในช่วงแรก เราจะจัดเคียร์เคอการ์ดเป็นนักอัตถิภาวนิยมได้หรือไม่ ผอง วาล (Jean Wahl) ปฏิเสธว่าเราเรียกอย่างนั้นไม่ได้⁴⁸ เคียร์เคอการ์ดมีความคิดในลักษณะเดียวกับนักอัตถิภาวะ แต่ไม่ได้คิดแบบปรัชญาที่เป็นระบบของอัตถิภาวะ⁴⁹ ยิ่งไปกว่านั้น ไฮเดกเกอร์ปฏิเสธอย่างเด็ดขาดว่าตนเองไม่ได้เป็นนักอัตถิภาวนิยม ส่วนยัสเพิร์ส กล่าวว่า "Existentialism is

⁴⁵ Paul Foulquié, *L'existentialisme*, 18th ed. Coll. "Que sais-je ?", no.253, (Paris : Presses Universitaires de France, 1979), pp.50-114.

⁴⁶ R. Cambel, "Existentialism in France since the Liberation", *Philosophic Thought in France and the United States: Essays Representing Major Trends in Contemporary France and American Philosophy*, ed. Farber Marvin, (Albany : State University of New York Press, 1968), pp.137-150.

⁴⁷ เช่น H.J. Blackham ยกเอาเฉพาะ 6 ท่านนี้มาวิจารณ์ในฐานะนักอัตถิภาวนิยมคนสำคัญ ดู H.J.Blackham, *Six Existentialist Thinkers*, (London : Routledge & Kegan Paul, 1961)

⁴⁸ J. Wahl, *A Short History of Existentialism*, trans. by F. Williams and S. Maron, (Connecticut: Greenwood Press, 1977), pp.1-2.

⁴⁹ ดู E.L.Allen, *Existentialism from Within*, (Westport : Greenwood Press, 1953), p.37.

the death of the philosophy of existence.”⁵⁰ แม้แต่ตัวชาร์ตร์เองที่ใครๆ ในปัจจุบันคิดว่า เป็นนักอัตถิภาวนิยมโดยแท้จริง ในช่วงแรกก็ปฏิเสธว่าตนเองไม่ใช่เป็นนักอัตถิภาวนิยม⁵¹

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ในการจำแนกนักอัตถิภาวนิยม จะมีความสับสนตามมาเสมอ เพราะฉะนั้น ผมอง วาล ได้จัดนักอัตถิภาวนิยมไว้ว่ามีเพียงชาร์ตร์และนักคิดในสำนักที่เรียกว่า Ecole de Paris (Paris School) เท่านั้นที่เป็นนักอัตถิภาวนิยม

So that it seems only right to restrict our application of the term 'existentialism' to those who willingly accept it, to those whom we might call The Philosophical School of Paris, i.e., Sartre, Simone de Beauvoir, Merleau-Ponty.⁵²

แม้ตัวชาร์ตร์เองก็กล่าวเช่นกันว่า การแบ่งแยกว่าใครเป็นนักอัตถิภาวนิยมหรือไม่ เป็นเรื่องยากเช่นกัน

2.2.2.1 อัตถิภาวนิยมของซอเรน เคียร์เคอการ์ด (Søren Kierkegaard, 1813-1855)

เคียร์เคอการ์ดเป็นนักคิดและนักปรัชญาชาวเดนมาร์ก เขาเป็นหนึ่งในผู้ที่บุกเบิกกระแสปรัชญาอัตถิภาวนิยม อาจกล่าวได้ว่า เคียร์เคอการ์ดเป็นบิดาของอัตถิภาวนิยมของยุคปัจจุบัน

เคียร์เคอการ์ดดูจะไม่เห็นด้วยกับระบบแนวคิดของเฮเกิลซึ่งเป็นแนวคิดปรัชญาหลักของยุโรปในสมัยนั้น เขาคัดค้านความคิดปรัชญาบริสุทธิ์ (pure thought) ของ

⁵⁰ “Heidegger in several lectures has spoken out against a doctrine he calls existentialism and Jaspers has said that existentialism is the death of the philosophy of existence....Heidegger would no more be called a philosopher of existence than he would an Jaspers... for Heidegger, and he has sought to be not a philosopher of existence, but a philosopher of Being. Thus we ought to speak of Heidegger neither as an existentialist nor as a philosopher of existence.” ดู Jean Wahl, *Philosophies of Existence*, trans., F.M. Lory, (New York: Schocken Books, 1969.) p.3.

⁵¹ Kern, Edith, ed., *Sartre : A Collection of Critical Essays*, (New Jersey : Prentice-Hall, 1962), p.3.

⁵² Jean Wahl, *A Short History of Existentialism*, p.2.

เฮเกิล⁵³ ในแง่ที่เน้นเหตุผลมากเกินไป เป็นที่น่าสังเกตประการหนึ่งว่า เคียร์เคอการ์ดได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของเชลลิง (Schelling)⁵⁴ ผู้ซึ่งเป็นที่ทราบกันว่ายึดมั่นในปรัชญาที่อิงปฏิฐานนิยม (Positive Philosophy) อันเป็นปรัชญาที่เป็นกระแสต้านกับปรัชญาของเฮเกิลโดยตรง เชลลิงปฏิเสธระบบแนวคิดปรัชญาของเฮเกิลอย่างสิ้นเชิง เขาเรียกปรัชญาของเฮเกิลว่า "ปรัชญาในด้านลบ" (negative philosophy)⁵⁵

เราจะเห็นได้ว่าเคียร์เคอการ์ดจะเป็นนักปรัชญาคนแรกที่ยุ่งประเด็นไปที่ปัญหาของปรัชญาอัตถิภาวนิยมโดยตรง กล่าวคือ เขาเน้นถึงความจริงในตัวของปัจเจกบุคคลซึ่งย่อมมีอยู่ในตัวของปัจเจกบุคคลนั้นๆ ดังที่เราจะเห็นได้ว่าบุคคลแต่ละคนก็ย่อมมีอัตลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะของตนเอง มิใช่ความจริงในลักษณะที่เป็นสากลซึ่งมีความเป็นนิรันดร์ดังที่เฮเกิลยึดมั่น ดังนั้น เคียร์เคอการ์ดจึงได้กล่าวว่า "อัตนัยภาพคือความจริง" (Subjectivity is truth.)⁵⁶

ตามทัศนะของเคียร์เคอการ์ด ความมีอยู่ของบุคคลมิได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกแต่อย่างใด ความจริงเป็นเรื่องเฉพาะของปัจเจกบุคคลแต่ละคนที่ปัจเจกบุคคลอื่นไม่สามารถเข้าถึงได้ ปัจเจกบุคคลแต่ละคนมีเสรีภาพในการเลือกตัดสินใจและมีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือก ด้วยเหตุนี้ เราจึงกล่าวได้ว่าสิ่งที่อยู่ของปัจเจกบุคคลแต่ละคนนั้นเป็นปฐมเหตุของความคิดของแต่ละคนที่แตกต่างกันออกไป

เราจะเห็นได้ว่า เคียร์เคอการ์ดได้เน้นย้ำถึงความเป็นตัวตนที่ไม่เหมือนใครของแต่ละคน (ภาษาอังกฤษใช้คำว่า "single one"⁵⁷ ส่วนภาษาเยอรมันใช้คำว่า "der Einzelne") ในทัศนะของเขา มนุษย์มีความโดดเดี่ยว มีความกลัว และประหม่ายามที่ต้องเผชิญกับพระเจ้าดังเช่นที่เราเห็นได้จากอับราฮัมในพระคัมภีร์ไบเบิลเก่า

เคียร์เคอการ์ดได้กล่าวถึงความกลัวไว้ใน *Fear and Trembling* เขาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ลักษณะของความเป็นตัวตนที่ไม่เหมือนใครนั้นเป็นลักษณะเฉพาะ

⁵³ H.J.Blackham, *Six Existential Thinkers*, p.2.

⁵⁴ Jean Wahl, *Philosophies of Existence*, p.7.

⁵⁵ Ernst Breisach, *Introduction to Modern Existentialism*, (New York : Grove Press, 1962) p.24.

⁵⁶ กীরติ บุญเจือ, *ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม*, หน้า 48.

⁵⁷ ดู Ernst Breisach, *Introduction to Modern Existentialism*, pp.13-31.

ของปรัชญาอัตถิภาวนิยมในยุคปัจจุบันอย่างแท้จริง เคียร์เคอการ์ดจะเป็นนักปรัชญาคนแรกที่ใช้คำว่า “อัตถิภาวะ” ในหนังสือ *Concluding Unscientific Postscript*⁵⁸

เคียร์เคอการ์ดคัดค้านวิถีชีวิตที่ต้องดำเนินไปตามแบบอย่างของมหาชน (public) เขาเชื่อว่าผู้ที่มีวิถีชีวิตเช่นนั้นมักจะหลอกตัวเองด้วยการที่หลีกเลี่ยงหน้ากับความกลัวและความกังวลใจ (anxiety) แต่เคียร์เคอการ์ดกลับเผชิญหน้ากับโลกแห่งความเป็นจริงของชีวิต และเผชิญหน้ากับอัตถิภาวะของตนเองแม้จะเกิดความกลัวและความกังวลใจอย่างมหาศาลเป็นเวลานานก็ตาม เขาจะยินดีกับการดำรงอยู่อย่างปัจเจกบุคคลที่มีเสรีภาพในการเลือกตัดสินใจและตัดสินใจเลือก มากกว่าที่จะดำเนินชีวิตไปตามวิถีของสังคม

เราจะเห็นได้ว่า สิ่งที่เคียร์เคอการ์ดเน้นย้ำมากที่สุดได้แก่ความเป็นตัวตนที่ไม่เหมือนใคร และปฏิเสธการดำเนินชีวิตที่ต้องเป็นไปตามวิถีของสังคม หรือสิ่งที่ไฮเดกเกอร์เรียกว่า “das man” เขาเชื่อว่าลักษณะดังกล่าวจะลดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ลงไป ศักดิ์ศรีที่แท้จริงของการเป็นมนุษย์คือการดำรงอัตถิภาวะอันเป็นศักดิ์ศรีของปัจเจกภาพเอาไว้ ดังที่เราจะเห็นได้ว่า หากไม่มีปัจเจกลักษณ์แล้ว มนุษย์ก็ดูจะไม่มี ความแตกต่างกันแต่อย่างใด ดังที่เคียร์เคอการ์ดได้กล่าวเอาไว้ว่า “the highest truth attainable for an existing individual.”⁵⁹

เคียร์เคอการ์ดได้เสนอความคิดเรื่องความกลัวและความกังวลใจ (anxiety) เอาไว้ใน *The concept of Dread* และเสนอความคิดเกี่ยวกับความสิ้นหวัง (despair) เอาไว้ใน *Sickness unto Death* ความคิดดังกล่าวล้วนแต่เป็นปรากฏการณ์ที่แสดงถึงความแปลกแยกหรืออัญภาวะที่มนุษย์ในสังคมปัจจุบันเผชิญหน้าอยู่ทั้งสิ้น เคียร์เคอการ์ดจึงนำเสนอประเด็นเรื่องการค้นพบตนเองของมนุษย์อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งคล้ายกับที่ชาร์ตว์ได้กล่าวเอาไว้ในปัจเจกิมบทของบทความเรื่อง *Existentialisme est un humanisme*

เราอาจกล่าวได้ว่า หนังสือ *Sickness unto Death* มีอิทธิพลต่อแนวคิดอัตถิภาวนิยมน้อยมากในยุคปัจจุบัน แต่กลับมีอิทธิพลต่อนักปรัชญาร่วมสมัยของเคียร์เคอการ์ดอย่างมหาศาล อาทิ ไฮเดกเกอร์ ชาร์ตว์ เป็นต้น นอกจากนั้น แนวคิดดังกล่าวยังมีอิทธิพลครอบคลุมไปถึงวรรณกรรมแนวอัตถิภาวนิยมดังที่เราจะเห็นได้ในวรรณกรรมของ

⁵⁹ Søren Kierkegaard, *Concluding Unscientific Postscript*, trans. by David.F Swenson and Walter Lawrie, (Princeton : Princeton University Press, 1941), p.182.

กามูส์ เนื้อหาในตอนต้นของหนังสือเรื่องนี้มีไวยากรณ์ที่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ดังข้อความที่ได้ยกมาข้างทำยนี้

Man is spirit. But what is spirit? Spirit is the self. But what is the self? The self is a relation which relates itself to its own self, or it is that in the relation [which accounts for it] that the relation relates itself to its own self; ... So regarded, man is not yet a self.⁶⁰

ในทัศนะของเคียร์เคอการ์ด ความสิ้นหวัง (despair) ก็คือสภาพอัญภาวะของมนุษย์ที่ร้ายแรงที่สุดในยุคปัจจุบัน เราอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องความไร้แก่นสารหรือความไร้สาระของชาร์ตหรือกามูส์เป็นลักษณะหนึ่งของความสิ้นหวังที่เคียร์เคอการ์ดได้เสนอเอาไว้

"Spirit is self" ที่เคียร์เคอการ์ดได้กล่าวไว้นั้นหมายความว่า เราจำเป็นต้องค้นหาตัวตนที่แท้จริง (authentic self) ของตนเองให้พบ เพราะความทุกข์นั้นเกิดจากการที่เราอยู่ในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง (inauthentic self) เคียร์เคอการ์ดได้เสนอเอาไว้ว่า สภาพที่ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงนี้จะนำไปสู่ความสิ้นหวัง เพราะฉะนั้น ตามทัศนะของเคียร์เคอการ์ด มนุษย์ต้องต่อสู้เพื่อแสวงหาตัวตนที่แท้จริงของอัตถิภาวะให้พบ ในแง่นี้ลักษณะการค้นหาตัวเองของเคียร์เคอการ์ดจึงไม่แตกต่างไปจากชีวิตของย็อบในพระคัมภีร์ไบเบิลเท่า

เราจะเห็นได้ว่า งานนิพนธ์ของเคียร์เคอการ์ดมีอิทธิพลต่อแนวคิดของคนรุ่นต่อมาอย่างมหาศาลจนกระทั่งทุกวันนี้ ทั้งในด้านที่เป็นแนวคิดปรัชญา วรรณกรรม และศิลปะแขนงต่างๆ มีนักคิดและนักประพันธ์งานแนวอัตถิภาวนิยมมากมายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากแนวคิดที่เคียร์เคอการ์ดได้นำเสนอเอาไว้ ด้วยเหตุนี้เอง เคียร์เคอการ์ดจึงได้รับการขนานนามว่าเป็น "บิดาแห่งกระบวนกรอัตถิภาวนิยม"

⁶⁰ Søren Kierkegaard, *Fear and Trembling and the Sickness unto Death*, 3rd ed., trans. by Walter Lowrie, (Princeton : Princeton University Press, 1970), p. 146.

2.2.2.2 อัตถิภาวนิยมของฟรีดริช นีทซ์เชอ (Friedrich Nietzsche, 1844 - 1900)

“พระเจ้าตายไปแล้ว”

ข้อความที่ยกมาข้างต้นเป็นถ้อยคำที่มีชื่อเสียงระดับโลกของฟรีดริช นีทซ์เชอ และมีผู้อ้างถึงมาโดยตลอดจนกระทั่งทุกวันนี้ ถ้อยความดังกล่าวมีบทบาทที่สำคัญต่อแนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยมด้วย นีทซ์เชอเขียนประโยคนี้ไว้ในหนังสือ “*Die froehliche Wissenschaft*” (*The Joyful Wisdom*) ตอนที่ 125

The madman. – Have you not heard of that madman who lit a lantern in the bright morning hours, ran to the market-lace and cried incessantly: ‘I am looking for God! I am looking for God !’...‘Where has God gone?’ he cried. ‘I shall tell you. *We have killed him* -- you and I. We are all his murderers.’⁶¹

นีทซ์เชอปฏิเสธค่านิยมดั้งเดิมของการให้ความหมายของการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ว่าพระเจ้าทำให้ชีวิตมนุษย์มีความหมาย เพราะหากเชื่อเช่นนั้นแล้ว ความเป็นอยู่ของมนุษย์ก็จะเป็นไปโดยอัตโนมัติ การไม่เชื่อเรื่องพระเจ้าจึงเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของนีทซ์เชอ กล่าวคือ มนุษย์มีอิสระ และจุดหมายปลายทางของอิสรภาพที่มนุษย์มี ก็คือ การเผชิญกับความไม่มีอะไร (nihilism) อันเป็นลักษณะสำคัญของอัตถิภาวนิยม ซึ่งได้รับแนวคิดมาจากนีทซ์เชอ

ความตายของพระเจ้านั้นปรากฏอยู่ในเรื่อง *Also sprach Zarathustra* ในภาษาเยอรมัน หรือ *Thus Spoke Zarathustra* ในภาษาอังกฤษ หากไม่มีพระเจ้า หรือไม่มีพระเจ้า มนุษย์ก็ต้องเผชิญกับความไม่มีอะไร (nihil) ความหมายของความเป็นอยู่ของมนุษย์ก็จะเปลี่ยนไป นั่นก็คือ เป็นการกลับไปสู่จุดเริ่มต้นของซาราทุสตรา นีทซ์เชอกำหนดให้ซาราทุสตรากล่าวว่า

⁶¹ R.J. Hollingdale, selected and trans., *A Nietzsche Reader*, (Hamondsworth, Middlesex : Penguin, 1978), p.202.

“พระเจ้าทุกพระองค์ตายไปแล้ว ถ้าเช่นนั้นเราก็อนุমানได้ว่ามีแต่อภิมนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่”⁶² (แปลโดยผู้วิจัย)

ซาราทุสตราได้สอนเรื่อง อภิมนุษย์ (Übermenschen) แก่มหาชนที่ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง อภิมนุษย์หมายถึงความหมายของมนุษย์ในแง่ที่ไม่มีพระเจ้า ไม่มีองค์สัมบูรณ์ (the absolute) นีทซ์เชอให้ทัศนะไว้ว่า จิตวิญญาณ (das Geist) แบ่งออกเป็น 3 ประเภท กล่าวคือ มีลักษณะที่เหมือนกับอูฐ (Kamel) สิงโต (Löwe) และเด็ก (Kind)

จิตวิญญาณที่มีลักษณะเหมือนกับอูฐหมายถึงการเชื่อถือหลักการที่มีมาแต่ดั้งเดิม จิตวิญญาณระดับที่เหมือนกับสิงโตนั้นเป็นระดับที่มีความมุ่งมั่นอันเป็นลักษณะที่แสดงออกถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอย่างแท้จริง ส่วนจิตวิญญาณระดับที่เหมือนกับเด็กนั้นเป็นระดับที่บริสุทธิ์และอิสระในตัวเอง

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ประเด็นเกี่ยวกับจิตวิญญาณทั้ง 3 ระดับที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแสดงออกถึงพัฒนาการของอัตถิภาวะจากระดับตัวตนไม่แท้จริงไปสู่สภาวะที่เป็นตัวตนที่แท้จริง ซึ่งก็คือ การเข้าไปสู่ระดับที่เรียกว่า “อภิมนุษย์” ตามทัศนะของนีทซ์เชอนั่นเอง

นอกจากนี้ นีทซ์เชอได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับศีลธรรม โดยจำแนกออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ ศีลธรรมแบบทาส (slave morality) กับศีลธรรมแบบนาย (master morality) ไว้ในเรื่อง *Jenseits von Gut und Böse (Beyond Good and Evil)* ซึ่งแนวคิดที่เขาได้นำเสนอไว้นี้ได้กลายเป็นแนวทางในการจำแนกอัตถิภาวะให้ชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือ อัตถิภาวนิยมแท้ (authentic existence) และอัตถิภาวนิยมเทียม (inauthentic existence)

นีทซ์เชอยังได้นำเสนอแนวคิดอื่นไว้ในเรื่อง *Also sprach Zarathustra* คือเรื่อง นิจวัฏ (eternal recurrence) ซึ่ง กิรติได้นำไปเปรียบเทียบกับแนวคิดเรื่อง “ชั่วกับชั่วกลับ” ของอินเดีย นั่นคือ นีทซ์เชอเห็นว่าไม่มีอะไรที่จะสมบูรณ์ขึ้นได้ในเมื่อไม่มีสาเหตุอันใดที่จะมาทำให้สมบูรณ์ขึ้นหรือเลวลง ดังนั้นเหตุการณ์ต่างๆ ตั้งแต่เริ่มมีหมอกเพลิงจนสิ้นโลก จะเกิดซ้ำตามลำดับเดิมเรื่อยไปอย่างไม่มีสิ้นสุด และเป็นการซ้ำในแบบเดิมๆ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง⁶³ แนวคิดอีกประการที่เสนอคือ เรื่อง ความรักที่มีต่อชะตากรรม (amor fati)⁶⁴

⁶² "Tod sind alle Götter; nun wollen wir, dass der Übermensch lebe"

Nietzsche, Friedrich. *Also sprach Zarathustra: ein Buch fuer alle und keinen.* (Frankfurt am Main: Insel, 1982.), p.81.

⁶³ กิรติ บุญเจือ. *ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม*, หน้า 234.

ปรัชญาของนีทซ์เซอไม่ได้มีอิทธิพลต่อวงการปรัชญาเท่านั้น แต่ยังมี
 คุณูปการต่อวงการวรรณกรรมด้วย อาทิ จอร์จ (George), วิลเคอ (M.Rilke), เฮร์มาน เฮส
 เส (Hermann Hesse), อองเดร ฌี๊ด (A. Gide), มาร์โลว์ (A. Marlow) ฯลฯ ผลงานของนัก
 เขียนเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของนีทซ์เซออย่างชัดเจน

(4) อัตถิภาวนิยมของคาร์ล ยัสเพิร์ส (Karl Jaspers, 1883-1969)

ยัสเพิร์สเป็นนักปรัชญาชาวเยอรมัน ซึ่งให้การยกย่องแนวคิดของ
 เคียร์เคอการ์ดก็ บนีทซ์เซอเป็นอย่างมาก ยัสเพิร์สเป็นคนแรกที่ใช้คำว่า
 "Existenzphilosophie" (philosophy of existence) เพื่อเรียกปรัชญาของตนเองในหนังสือ
 เรื่อง *Die geistige Situation der Zeit* (The Spiritual Situation of the Time)⁶⁵ ในปี
 ค.ศ.1931

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าไฮเนอมนันน์ได้ใช้คำว่า "Existenzphilosophie" มา
 ก่อนแล้วตั้งแต่ปี ค.ศ.1928⁶⁶ ซึ่งหมายความว่ามีการใช้คำนี้มาก่อนในฐานะคำวิจารณ์ และ
 หลังจากที่ยัสเพิร์สใช้คำนี้เรียกแนวคิดของเขาเมื่อมีการพิมพ์หนังสือเรื่อง *Die geistige
 Situation der Zeit* (1931) คำว่า "Existenzphilosophie" ก็เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง
 โดยทั่วไปในวงการปรัชญา ต่อมา ยัสเพิร์สได้เสนอปรัชญาอัตถิภาวนิยมอย่างละเอียดชัด
 เจนในหนังสือเรื่อง *Philosophie* (1932) ซึ่งมีสามภาค ได้แก่ ภาคแรกชื่อ *Philosophische
 Weltorientierung* ภาคที่สอง เรียกว่า *Existenzerhellung* และภาคสุดท้าย คือ
Metaphysik นอกจากนั้น คำบรรยายชื่อ "Existenzphilosophie" ในปี 1938 ก็ได้รับการตี
 พิมพ์ด้วยเช่นกัน

ในเรื่อง *Die geistige Situation der Zeit* ยัสเพิร์สยกประเด็นอัตถิภาวะ
 ของมนุษย์ในสภาวะอัตถิภาวะ และอธิบายสาเหตุของอัตถิภาวะในปัจจุบันว่ามาจากสภาพที่
 มนุษย์อยู่กันอย่างเป็นกลุ่มก้อนและทำสิ่งต่างๆตามกันแบบเครื่องจักรในโรงงาน อุตสาห
 กรรม ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นของไฮเนอมนันน์ที่เน้นเรื่องอัตถิภาวะของมนุษย์เป็นประการ

⁶⁴ ความรักที่มีต่อชะตากรรม คือยอมรับชะตากรรมของตนด้วยความยินดี ลักษณะเช่นนี้ปรากฏ
 ในงานของโอเอะด้วย

⁶⁵ แปลเป็นหนังสือภาษาอังกฤษในชื่อว่า *Man in the Modern Age*. Trans. by Eden and
 Cedar Paul. (New York : Doubleday, 1957).

⁶⁶ ดูหน้า 8.

สำคัญของปรัชญาอัตถิภาวนิยม ที่ว่า “จุดเริ่มต้นของปรัชญาอัตถิภาวะก็คือ ความจริงของ ภาวะของมนุษย์ และจุดมุ่งหมายของปรัชญาก็คือ การหลุดพ้นจากภาวะ”⁶⁷ ทั้งสอง เน้นเรื่องการไม่มีความเป็นมนุษย์ในโลกปัจจุบัน กล่าวคือ ความกังวลใจหรือความกลัวต่อ การสูญเสียความเป็นมนุษย์หรือสถานภาพที่ทำให้มนุษย์ตกอยู่ในสภาพเดียวกับสิ่งของ เป็นประเด็นสำคัญของอัตถิภาวนิยม

ไฮเดกเกอร์นิยามมนุษย์ว่าภาวันต์อยู่ในโลก (In-der-Welt-Sein) ส่วน ยัสเพิร์สนิยามมนุษย์ว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในสถานการณ์ (being-in-situation) ยัสเพิร์สให้ ความหมายพิเศษกับคำว่า “situation” คำนี้ไม่ได้หมายถึงสิ่งแวดล้อมตามความหมายโดย ทั่วไป แต่มีลักษณะเฉพาะ สถานการณ์เป็นสิ่งที่ท้าทายอัตถิภาวะของมนุษย์ เมื่อผ่านพ้น สถานการณ์ไปได้ ก็จะพบกับอัตถิภาวะของตนเอง และสามารถเข้าถึงความเป็นตัวของตัว เอง (authenticity)

ยัสเพิร์สให้ทัศนะว่า ปรัชญาต้องมีจุดเริ่มต้นจากความเข้าใจสภาวะความเป็น อยู่ของตนเอง สภาวะความเป็นอยู่ของตนเองในความเป็นจริงก็คือ มนุษย์อยู่ในสถาน การณ์ หากกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ มนุษย์ถูกกำหนดไว้ในสถานการณ์หนึ่งในโลก ใน ประเด็นนี้ ยัสเพิร์สได้เสนอความคิดเรื่องสถานการณ์จำกัด (Grenzsituation หรือ limit-situation) ซึ่งหมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพของมนุษย์ ตัวอย่างของสถานการณ์ จำกัดที่ยัสเพิร์สให้ไว้ ได้แก่ ความตาย (Tod) ความทรมาน (Leiden) การต่อสู้ (Kampf) ความผิด (Schuld) เป็นต้น⁶⁸

ไฮเดกเกอร์กล่าวว่า “มนุษย์มีอยู่เพื่อความตาย” (Sein zum Tod) ภาวะ ของมนุษย์ที่ไฮเดกเกอร์กล่าวนั้นสอดคล้องกับเรื่องสถานการณ์จำกัดของยัสเพิร์ส มนุษย์ ต้องอยู่ในโลก อยู่ในสถานการณ์เฉพาะ อัตถิภาวะของมนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับโลกและ สถานการณ์ อัตถิภาวะของมนุษย์ไม่ใช่ความแท้จริงเหนือโลกและสถานการณ์

นอกจากประเด็นอัตถิภาวะ ในช่วงหลัง ปรัชญาของยัสเพิร์สมีแนวโน้มที่ เน้นเหตุผล (Vernunft หรือ reason) ยัสเพิร์สนิยมใช้คำว่า “Philosophy of reason” แทน

⁶⁷ F. Heinnemann, *Existenzphilosophie lebendig oder tot ?.*, p.17.

⁶⁸ Edwin Latzel. “The Concept of ‘Ultimate Situation’ in Jaspers Philosophy” in *Philosophy of Karl Jaspers*, ed. P.A. Schilpp, (Illinois : Open Court Publishing, 1974)

“philosophy of existence”⁶⁹ นอกจากนั้น ปรัชญาของยัสเพิร์สในช่วงหลัง เรียกได้ว่าเป็นปรัชญาว่าด้วยองค์โอบล้อมทุกสิ่ง (die Philosophie des Umgreifenden หรือ Philosophy of the One Encompassing) องค์โอบล้อมทุกสิ่งคือ องค์ไร้ขอบเขตและไร้เงื่อนไข สามารถเปรียบเทียบได้กับสิ่งสูงสุดหรือปรมาัตถ์ของศาสนา ซึ่งอยู่ในโอวาทของท่านพุทธทาสที่ว่า

“ใครจะเรียกว่าพระเจ้า ใครจะเรียกว่าพระธรรม หรือใครจะเรียกว่าเต๋า หรือใครจะเรียกว่ากฎของธรรมชาติ หรือใครจะเรียกว่าอย่างอื่นต่อไปอีก มันก็หมายถึงสิ่งเดียวกันนั่นเอง เป็นสิ่งที่สูงสุดในทุกๆแง่ทุกๆมุม มันเป็นสิ่งเดียวกัน แล้วแต่จะเรียก จุดสูงสุดคือจุดเดียวกัน และศาสดาทั้งหลายก็เป็นเพียงปากพูดถึงสิ่งเดียวกันนั้น”⁷⁰

ลักษณะเด่นอื่นของปรัชญาของยัสเพิร์สในช่วงหลังคือแนวคิดเรื่อง “Kommunikation”⁷¹ คือการสื่อสารกันด้วยความเข้าใจระหว่างอัตถิภาวะกับอัตถิภาวะ ซึ่งในท้ายที่สุดจะนำไปสู่องค์โอบล้อมทุกสิ่ง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับแนวคิด “Communication” ของมาร์แซล

แต่ความสัมพันธ์ของอัตถิภาวะของมนุษย์ต่อมนุษย์ที่ปรากฏในความเป็นจริงนั้น ยัสเพิร์สเห็นว่ามีลักษณะเป็นความขัดแย้ง (liebender Kampf / loveing struggle)⁷² โดยมีลักษณะคล้ายกับ “conflict” ของชาร์ตรมากกว่า กล่าวคือ ถึงแม้ว่ามนุษย์จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความรัก แต่ก็มีความขัดแย้ง

2.2.2.3 อัตถิภาวนิยมของมาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger, 1889 -1976)

มาร์ติน ไฮเดกเกอร์ เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมันที่ยิ่งใหญ่แห่งศตวรรษที่ 20 เป็นศิษย์ของฮุสเซอร์ล (Husserl, 1851-1938) แต่ทว่าแนวความคิดของไฮเดกเกอร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังนั้นแตกต่างไปจากฮุสเซอร์ลเป็นอย่างยิ่ง และได้แยกสำนักออกมา

⁶⁹ Charles F. Wallraff., *Karl Jaspers: An Introduction to His Philosophy*. (Princeton : Princeton University Press, 1970) p. 60.

⁷⁰ กীরติ บุญเจือ, *ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม*, หน้า 247.

⁷¹ ดู Fritz kaufmann “Karl Jaspers and a Philosophy of Communication” in *The Philosophy of Karl Jaspers*, ed. Paul A. Schilpp, pp.210-296.

⁷² Charles F. Wallraff., *Karl Jaspers: An Introduction to His Philosophy*, p.134.

เนื่องจากแนวความคิดที่แตกต่างไปจากอาจารย์ของเขาผู้นี้ เราจึงอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดของฮุสเซอร์ลจะมีบทบาทสำคัญต่อปรัชญาแนวอัตถิภาวนิยมเป็นอย่างยิ่ง

ไฮเดกเกอร์ได้รับแนวคิดประสบการณ์วิทยา (phenomenology /Phenomenologie) โดยตรงจากฮุสเซอร์ลเนื่องจากเป็นลูกศิษย์โดยตรงของฮุสเซอร์ล ส่วนชาร์ตรนั้นได้รับอิทธิพลจากแนวคิดดังกล่าวจากการศึกษาอย่างเป็นระบบที่กรุงเบอร์ลิน และจากการศึกษาด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้เราจึงกล่าวได้ว่า แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาจึงเป็นจุดเริ่มต้นของปรัชญาอัตถิภาวนิยมของไฮเดกเกอร์และชาร์ตร⁷³

ไฮเดกเกอร์ได้ตั้งคำถามว่า "ความเป็นอยู่หรือภวันต์คืออะไร" ⁷⁴ ภวันต์ (being) จะเป็นจุดสนใจของไฮเดกเกอร์โดยตรง ภวันต์ของมนุษย์แตกต่างไปจากภวันต์ของวัตถุสิ่งของโดยทั่วไป ไฮเดกเกอร์เรียกภวันต์ที่มีลักษณะเป็นของมนุษย์โดยเฉพาะว่า "Dasein" (being-there) ซึ่งเป็นสภาพอันแท้จริงของมนุษย์ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นอัตถิภาวะของมนุษย์ ชาร์ตรใช้คำว่า "ความจริงของมนุษย์" (la réalité humaine)⁷⁵ แทนคำว่า "Dasein" ในภาษาเยอรมัน เพราะคำนี้จะตรงกับอัตถิภาวะมากกว่า สภาพที่แท้จริงของมนุษย์นั้นจะต่างไปจากสภาพความเป็นอยู่หรือหรือภวันต์ของสิ่งของ ไฮเดกเกอร์เรียกภวันต์ของสิ่งของว่า "Vorhandensein" (present-at-hand) กับ "Zuhandensein" (readiness-to-hand)⁷⁶

⁷³ นอกจากนั้นปรัชญาปรากฏการณ์วิทยา ยังมีอิทธิพลต่อแมร์ไล-ปงตี (Merleau-Panty) ด้วยเช่นกัน ดู Pierre Trotignon, *Les Philosophes Français d'aujourd'hui*. Coll. Que sais-je ?, (Paris : Presses Universitaires de France, 1970), pp.11-65.

⁷⁴ นอกจากนั้นยังมีปัญหาที่สืบเนื่องมาจากไลบ์นิซ (Leibniz) ที่ว่า "Why are there the things that there are rather than nothing ?"

ดู Alasdais Macintyre, "Existentialism," *The Encyclopedia of Philosophy Vol. 3*. ed.Edwards, Paul, (London : Collier-Macmillan ,1967), p.148.

⁷⁵ Robert D. Cumming, ed., *The Philosophy of Jean-Paul Sartre* , (New York : Randon House, 1965), p. 115.

⁷⁶ "1. The Being of those entities within-the-world which we proximally encounter-readiness-to-hand;

2. the Being of those entities which can come across and whose nature we can determine if we discover then in their own right by going through the entities proximally encounter-presence-at-hand;" Martin Heidegger, *Being and Time*, p.121.

ตามทัศนะของไฮเดกเกอร์ ลักษณะโดยโครงสร้างพื้นฐานของ Dasein ก็คือ ภาวนต์ในโลก (In-der-Welt-Sein) หมายความว่า การดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์เป็นการเจาะจงว่าเป็นการดำรงอยู่ในโลก การที่มนุษย์ดำรงอยู่ในโลกหมายความว่ามนุษย์เป็นสิ่งที่อยู่โดยไม่รู้เหตุผล ไม่รู้แหล่งที่มาและจุดหมายปลายทาง ดังนั้น มนุษย์จึงไม่มีที่อยู่อื่นอีกนอกจาก "โลก" และหมายถึง "Dasein" เท่านั้น รวมถึงเงื่อนไขที่ว่า มนุษย์มีข้อจำกัดที่จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ไม่สามารถอยู่คนเดียวในโลกได้

ชาร์ตริได้เรียนรู้ทัศนะในด้านนี้จากไฮเดกเกอร์โดยเรียกว่าพื้นฐานของ Dasein หรือความจริงของมนุษย์ (la réalité humaine) ว่า "être-dans-le monde" (being-in-the-world) ส่วนลักษณะของ Vorhandensein เขาเรียกว่า "être-au-milieu-du-monde (being in the middle of the world)

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับ Dasein ตามทัศนะของไฮเดกเกอร์อีกประการหนึ่งก็คือ การที่ภาวนต์ต้องอยู่ในโลก (In-der-Welt-Sein) หมายรวมไปถึงความเป็นห่วงเป็นใย (Sorge ในภาษาเยอรมัน หรือ care ในภาษาอังกฤษ) ลักษณะดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานของภาวะ Dasein หากมนุษย์ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม (Umwelt) จะเรียกว่า Besorgen (concern) หากเป็นความห่วงใยที่มีต่อบุคคลก็จะเรียกว่า Fürsorgen (solicitude) ซึ่งลักษณะของ Fürsorge นั้นจะนำไปสู่ลักษณะของการอยู่ร่วมกัน Mitsein ที่แท้จริง และลักษณะของ Mitsein นี้เองที่เป็นภาวะอันแท้จริงของ Dasein นั่นเอง⁷⁷

อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไป มนุษย์มิได้อยู่ในภาวะที่เป็น Mitsein ที่แท้จริงแต่อย่างใด หากสภาพของ Dasein นั้นกลายเป็นสภาพที่พบในชีวิตประจำวันแล้ว ก็จะทำให้กลายเป็นภาวะที่เรียกว่า "das Man" อันเป็นสภาพที่ขาดเอกลักษณ์เฉพาะตัวไปในที่สุด เราอาจกล่าวได้ว่ามนุษย์ส่วนใหญ่ตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น ซึ่งไฮเดกเกอร์ได้เรียกสภาวะดังกล่าวว่า "Verfallenheit" (fall) ของ Dasein ซึ่งเป็นสภาวะที่ไม่แท้จริงในที่สุด⁷⁸

ตามทัศนะของไฮเดกเกอร์ Dasein ที่อยู่ในสภาพเที่ยงแท้หรือการมีอยู่ของมนุษย์อย่างแท้จริง (authentic existence) ย่อมเปิดเผยตัวเองเมื่อรู้สึกขลาดกลัว ("Angst" ในภาษาเยอรมัน หรือ "dread" ในภาษาอังกฤษ) ต่อความตายอันเป็นสภาวะที่แท้จริงของชีวิต หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นความขลาดกลัวต่อความไม่มีอะไร

⁷⁷ M. Heidegger, *Being and Time*, p.153-163.

⁷⁸ M. Heidegger, *Being and Time*, p.219-220.

ไฮเดกเกอร์นิยามมนุษย์ว่า มนุษย์จะต้องดำเนินไปสู่ความตาย ("Sein zum Tod" ในภาษาเยอรมัน หรือ "being-towards-death" ในภาษาอังกฤษ) นอกจากนี้ประเด็นนี้แล้ว มนุษย์ก็ยังมีความขาดกลัวอันสืบเนื่องมาจากความจริงที่ว่า มนุษย์เป็นสิ่งที่ถูกวางทิ้งไว้ให้อยู่ในโลกดังที่ปาสกาลได้เคยกล่าวเอาไว้ เมื่อมนุษย์กล้าเผชิญหน้ากับความจริงที่ว่าตนเองต้องไปสู่สุญตา และตนเองต้องเป็นภวันต์ที่มีจุดหมายปลายทางซึ่งก็คือความตายอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ อัจฉริยะที่แท้จริงก็จะเปิดเผยออกมา

ไฮเดกเกอร์ได้กล่าวต่อไปว่า ความตายเป็นจุดหมายปลายทางของการมีอยู่ ความตายเป็นความจริงที่แน่นอนที่ได้กำหนดเอาไว้ ความเป็นอยู่ของมนุษย์จึงเป็นการดำรงอยู่เพื่อความตาย แต่เราก็มักจะคิดกันว่า ผู้อื่นเท่านั้นที่ต้องตาย แต่ลืมนึกถึงการตายของตนเอง ความคิดในลักษณะดังกล่าวทำให้คนเหล่านี้ไม่สามารถไปสู่สภาพตัวตนที่แท้จริง คนทั่วไปจึงตกอยู่ในสภาพที่ลืมนิยามของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้สึกเป็นพวกไร้หลักแหล่ง (homeless ซึ่งภาษาเยอรมันเรียกว่า "heimatlos") คือ ไร้ที่พำนักอาศัย ไร้ที่พึ่งพิงดังเช่นที่มนุษย์ในสังคมปัจจุบันรู้สึก

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็ยังมีข้อสังเกตประการหนึ่งว่าปรัชญาแนวคิดของไฮเดกเกอร์นั้นมักจะถูกนำมาเปรียบเทียบกับแนวคิดพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดแบบเซนในประเทศญี่ปุ่น⁷⁹

2.2.2.5 อัตถิภาวนิยมของกาเบรียล มาร์แซล (Gabriel Marcel 1889 - 1973)

มาร์แซล เป็นนักปรัชญาอัตถิภาวนิยมชาวฝรั่งเศสที่ได้รับการจัดอยู่ในฝ่ายเทวนิยม ในช่วงแรกเขาได้รับการยอมรับให้เป็นนักอัตถิภาวนิยม แต่ทว่าในภายหลัง มาร์แซลปฏิเสธว่าปรัชญาของตนเองนั้นไม่ใช่อัตถิภาวนิยม⁸⁰

⁷⁹ มีความนิยมในการเปรียบเทียบกับปรัชญาเซนของ Dōgen ดู Steven Heine, *A Dream Within a Dream : Studies in Japanese Thought*, (New York : Pater Lang, 1991)

⁸⁰ Frederick Copelston S.J., *A History of Philosophy Vol. IX (Maine de Bilan to Sartre)*, p. 340.

เป็นที่เข้าใจกันว่า มาร์แซลเป็นคนแรกที่ยืนยันว่าชาร์ตรเป็นนักอรรถิภาวนิยม นอกจากนั้นมาร์แซลเป็นคนที่ให้คุณค่าแก่งานหนังสือ *L'Être et le Néant* ของชาร์ตรด้วย⁸¹

ปรัชญาอรรถิภาวนิยมของมาร์แซลได้ชื่อว่าเป็นปรัชญาแห่งการมีส่วนร่วม (participation)⁸² เพราะความมีอยู่หรืออรรถิภาวนิยมของมนุษย์สำหรับมาร์แซลหมายถึงความอยู่ด้วย (être-avec) หรือที่เรียกว่า “co-esse” มาร์แซลเน้นเรื่องการเข้ามามีส่วนร่วมกับบุคคลอื่น (participation) ในภวันต์ ซึ่งต่างจากทัศนะของชาร์ตรที่เน้นเรื่อง apparition ต่อผู้อื่น

apparition มีความหมายว่า ทำให้อรรถิภาวนิยมของผู้อื่นกลายเป็นสมบัติของตนเอง

participation มีความหมายว่า มีส่วนต่ออรรถิภาวนิยมของผู้อื่น

สภาพการมีส่วนร่วมของมาร์แซลนั้นนำไปสู่การอยู่ร่วมกัน (co-esse) ซึ่งเป็นประเด็นที่ชาร์ตรไม่ยอมรับ อย่างไรก็ตามก็ดี กล่าวได้ว่าทั้งมาร์แซลและชาร์ตรต่างก็เน้นเรื่องอรรถิภาวนิยมของมนุษย์เช่นเดียวกัน

อรรถิภาวนิยมสำหรับมาร์แซลนั้น มีความแตกต่างจากชาร์ตรอย่างมากในแง่ที่ว่า มนุษย์ไม่สามารถจะตระหนักถึงอรรถิภาวนิยมโดยลำพังได้

ตามทัศนะของมาร์แซล อรรถิภาวนิยมของมนุษย์ไม่ได้เป็นสภาพที่อยู่โดดเดี่ยว แต่เป็นสภาพที่อยู่ในโลก กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า สภาพของมนุษย์นั้นไม่ใช่ “sum” (I am) แต่เป็น “sumus” (We are) มนุษย์แต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของโลก หมายความว่ามนุษย์ไม่ได้อยู่โดยลำพัง แต่มีส่วนในภวันต์ทั้งหลาย นอกจากนั้น มาร์แซลยังเสนอทัศนะที่ว่า ร่างกายของมนุษย์ไม่ได้เป็นสิ่งของ (object) หรือเครื่องมือ แต่ร่างกายของมนุษย์มีลักษณะที่เรียกว่า “incarnated” กล่าวคือ มีลักษณะที่ว่า จิตร่วมกับร่างกายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และร่างกายนี้เองกลับทำให้คนเป็นส่วนหนึ่งของโลก มาร์แซลถือว่า ร่างกายของคนเป็นส่วนหนึ่งของอรรถิภาวนิยมด้วย นั่นก็คือ รหัสยธรรม (mystery of incarnation) ในทัศนะของมาร์แซล สำหรับมนุษย์แล้ว “to exist” หมายถึง “to be incarnated”

⁸¹ ดู บทวิจารณ์ G. Marcel “Being and Nothingness”, *Homo Viator*, trans. By Emma Craufurd, (New York : Harper and Row, 1962).

⁸² ประเด็น participation ดู James Collins, *The Existentialists : A Critical Study*, (Westport : Greenwood Press, 1977), pp.115-149.

นอกจากนั้น มาร์แซลยังเสนอว่ามนุษย์ที่มีอัตถิภาวะอยู่ในโลกต้องเผชิญหน้ากับผู้อื่นในลักษณะ "I and Thou" ⁸³ เป็นความสัมพันธ์อันใกล้ชิด ลึกซึ้ง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างอัตถิภาวะต่ออัตถิภาวะ หากไม่ใช่ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดแล้ว จะไม่จัดว่าเป็นอัตถิภาวนิยม

ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดนี้ เป็นไปโดยผ่านความรักที่ซื่อสัตย์ (sincérité / fidelity) ไม่ใช่ในลักษณะที่ว่า ตัวของเรา (I) มีกรรมสิทธิ์ (avoir/ to have) ต่อมนุษย์คนอื่น (thou) เพราะเราเอาผู้อื่นมาเป็นเครื่องมือของเราไม่ได้ แต่หมายความว่าเราต้องเผชิญหน้ากับผู้อื่นในลักษณะอัตถิภาวะหนึ่งต่ออัตถิภาวะหนึ่ง

ปรัชญาของมาร์แซลปฏิเสธการมีกรรมสิทธิ์ (avoir) อย่างเด็ดขาด⁸⁴ และตามทัศนะของมาร์แซล จุดหมายสูงสุดของอัตถิภาวะของมนุษย์ก็คือ การมีส่วนร่วมต่อพระเจ้าในฐานะ (The Absolute Thou) ⁸⁵

สรุปได้ว่ามาร์แซลเน้นศักดิ์ศรีของมนุษย์เช่นเดียวกับยัสเพิร์ส ดั่งข้อความที่ได้ยกมาข้างทำยนี้

The problem in question is that of understanding what becomes of human dignity in the process of technicalization to which man today is delivered over.⁸⁶

⁸³ สามารถนำมาเปรียบเทียบกับ "I and Thou" ของ บูเบอร์ (M. Buber, 1878-1965) บูเบอร์กล่าวว่า "For the I of the primary word *I-Thou* is a different I from that of the primary word *I-It* ... The primary word *I-Thou* can only be spoken with the whole being. The primary word *I-It* can never be spoken with the whole being. ดู Martin Buber, *I and Thou*, 2nd ed., trans. by Ronald Gregor Smith, (New York : Charles Scribner's Sons, 1958), p. 3.

⁸⁴ Clyde Pax, *An Existential Approach to God: A study of Gabriel Marcel*, (Hague : Martinus Nijhoff, 1972)

⁸⁵ Ibid., p. 72.

⁸⁶ G. Marcel, *The Existential Background of Human Dignity*, (Cambridge : Harvard University Press, 1963), p. 158.

(6) อัตถิภาวนิยมของฌอง-ปอล ซาร์ตร์ (J.P. Sartre ค.ศ. 1905-1980)

Broadly interpreted, 'existentialism' is another name for western thought : narrowly interpreted, it reduces to the philosophy of Jean-Paul Sartre.⁸⁷

ข้อความที่ยกมานี้หมายถึงว่า ในปัจจุบัน ถ้ากล่าวถึงเรื่องอัตถิภาวนิยม เรามักจะนึกถึงปรัชญาของซาร์ตร์ก่อนนักปรัชญาหรือนักคิดอื่นๆ มีคนจำนวนมากเข้าใจผิดว่าปรัชญาอัตถิภาวนิยมก็คือปรัชญาของซาร์ตร์โดยตรง และไม่ได้คิดไปถึงนักปรัชญาอัตถิภาวนิยมคนอื่นๆ แต่ในความเป็นจริงแล้ว แนวคิดของซาร์ตร์ก็เป็นเพียงกระแสหนึ่งของกระบวนการอัตถิภาวนิยมทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม ซาร์ตร์ได้กลายเป็นตัวแทนชื่อของนักอัตถิภาวนิยมในสมัยปัจจุบัน ดังนั้น เราควรต้องพิจารณาปรัชญาคำสอนของซาร์ตร์โดยละเอียดมากกว่านักปรัชญาอื่นๆ ด้วย

ไอริส เมอร์ด็อก (Iris Murdoch) ซึ่งเป็นนักวิชาการและนักเขียนนวนิยายชาวอังกฤษกล่าวว่า "To understand Jean-Paul Sartre is to understand something important about the present time."⁸⁸

ซาร์ตร์เป็นนักปรัชญาผู้หนึ่งในปัจจุบันที่ทำให้มีการขบคิดแสวงหาความหมายแห่งความมีชีวิตของตนเอง และทำให้เราพยายามแสวงหาทางออกในการแก้ปัญหาต่างๆ ของสมัยปัจจุบันที่เรากำลังเผชิญหน้าอยู่ ซาร์ตร์กล่าวเองว่า ปรัชญาอัตถิภาวนิยมของเขานั้นมุ่งเฉพาะสำหรับผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ⁸⁹ แต่ผู้วิจัยเข้าใจว่า ปรัชญาของเขามุ่งสำหรับคนทุกคนที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันอย่างโดดเดี่ยว ปัจจุบันที่ไม่มีกฎเกณฑ์ใดๆ ที่ยึดถือ และเป็นสมัยที่แม้พระเจ้าก็สูญหายไปจากจิตใจผู้คน ยิ่งไปกว่านั้น เป็นสมัยปัจจุบันที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เสื่อมไป และมนุษย์เราลดความกล้าหาญที่จะเผชิญหน้ากับความจริงของปัญหาต่างๆ ที่แอบซ่อนอยู่ในสังคมปัจจุบัน

⁸⁷ Robert C. Solomon, *From Rationalism to Existentialism*, (New York : Harper and Row, 1970) p.1.

⁸⁸ Iris Murdoch, *Sartre : Romantic Rationalist*, (London and Glasgow : Collins, 1972), p.7.

⁸⁹ J.P.Sartre. *L'Existentialisme est un humanisme*, (Paris: Nagel, 1970) p. 16.

อัตถิภาวะ หรือความมีอยู่สำหรับซาร์ตร์นั้นเป็นเรื่องไร้ความหมายเนื่องจาก ปรากฏการแรก ในปรัชญาซาร์ตร์นั้น ความมีอยู่เป็นเรื่องไม่มีคุณค่า ไม่มีประโยชน์ เพราะไม่มีเหตุผลของความมีอยู่ ในนวนิยายเรื่อง *La Nausée* (*Nausea*) ซึ่งเป็นผลงานดีเด่นในช่วงแรกของซาร์ตร์ ตัวเอกชื่อโรกองแต็ง (Roquentin) ได้พบความไร้ความหมายของการมีอยู่⁹⁰

...existence had suddenly unveiled itself. It had lost the harmless look of an abstract category: it was the very paste of things, this root was kneaded into existence. Or rather the root, the park gates, the bench the sparse grass, all that had vanished: the diversity of things, their individuality, were only an appearance, a veneer. This veneer had melted, leaving soft, monstrous masses, all in this order-naked, in a frightful, obscene nakedness.⁹¹

กล่าวได้ว่า เรื่อง *Nausea* เป็นเรื่องที่ตัวละครเอกโรกองแต็งได้พบอัตถิภาวะของสิ่งทั้งหลายและมนุษย์ โดยผ่านประสบการณ์ความรู้สึกเวียน การพบอัตถิภาวะของ โรกองแต็งนั้นนำไปสู่ข้อคิดที่ว่า พวกเราและโลกเป็นเป็นบังเอิญ ไร้เหตุผล ไร้ความหมาย และไม่มีคุณค่าใดคุณค่าหนึ่ง นั่นก็คือ เป็นสิ่งที่เป็นส่วนเกิน (*de trop*) เท่านั้นเอง

ภวังค์ทั้งหลาย รวมทั้งมนุษย์เป็นความไร้สาระ ไร้เหตุผลอยู่ในตัวเอง การหาเหตุผลไม่ได้นั้น หมายถึงว่า เป็นเพียงการมีอยู่ แต่ไม่มีความหมาย ดังที่กล่าวว่า “The exist is to simply to be there”⁹² ความไร้ความหมายของอัตถิภาวะหรือการมีอยู่ เป็นบ่อเกิดของความเวียน เมื่อโรกองแต็งรู้ว่าในโลกนี้ไม่มีอะไรมีเหตุผลที่จะมีอยู่ สิ่งทั้งหลายล้วนแต่เป็นส่วนเกินทั้งสิ้น ลักษณะอัตถิภาวะนั้นก็นำไปสู่ความเวียนหรือความรู้สึกของการ

⁹⁰ ต้องสังเกตว่า ความหมายของ exist ในเรื่อง *Nausea* ต่างจากความหมายของ exist ในงานชิ้นหลังๆของซาร์ตร์ เช่น *L'Existentialisme est un humanisme* และ *L'Être et le Néant* เป็นต้น อัตถิภาวะในเรื่อง *Nausea* ได้ให้ความหมายรวมไปถึงมนุษย์และสิ่งของด้วย ส่วนในเรื่องหลังๆ จะเป็นการให้ความสำคัญต่ออัตถิภาวะของมนุษย์เท่านั้น

⁹¹ J. -P. Sartre, *Nausea*, trans. by Lloyd Alexander, (New York: New Directions, 1964.) p. 127.

⁹² Ibid., p. 129.

ประสบกับความแปลกแยกหรืออัญญภาวะรูปหนึ่งแห่งการมีชีวิตของมนุษย์ แต่เราต้องทำความเข้าใจในอีกด้านหนึ่งว่า เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งไม่มีเหตุผลอยู่ในตัวเองนี้ กลับมีเหตุผลเมื่อมนุษย์ให้ความหมายแก่มัน โลกเป็นสิ่งที่ไร้เหตุผล ไร้ความหมาย ไร้กฎเกณฑ์ ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงมีเสรีภาพที่จะให้ความหมาย และจะเป็นอะไรก็ได้ตามความต้องการของตนเอง

ในช่วงแรก ซาร์ตร์ปฏิเสธว่าตัวเขานั้นไม่ใช่ นักลัทธิอัตถิภาวนิยมเสียทีเดียว⁹³ แต่ภายหลังกลับยอมรับ เนื่องจากแนวคิดนี้มีภาพลักษณ์ด้านลบเสียมาก โดยเฉพาะในประเทศฝรั่งเศสขณะนั้น คำว่านักอัตถิภาวนิยม (existentialist) มักจะถูกใช้เรียกแทนกลุ่มวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมแปลกๆ เช่น แต่งตัวแปลกๆ แต่ในบทความ "A More Precise Charaterization of Existentialism"⁹⁴ ซาร์ตร์ยอมรับที่จะเรียกตนเองว่าเป็นนักอัตถิภาวนิยมโดยเจตนา เนื้อหาของบทความนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับเนื้อหาของการบรรยายเรื่อง "L'existentialisme est un humanisme" ทั้งสองเรื่องตั้งใจที่จะตอบข้อกล่าวหาต่างๆที่มีต่อแนวคิดอัตถิภาวนิยม โดยเฉพาะในเรื่องแรกซาร์ตร์ตอบโต้คำกล่าวหาจากพวกคอมมิวนิสต์ที่มีต่ออัตถิภาวนิยม ดังที่กล่าวว่า

And those of you who are fighting for the Revolution, as we think we're fighting too: you are just as able as we are to decide whether it shall be made in good or bad faith.⁹⁵

อัตถิภาวนิยมคือมนุษยนิยม (L'existentialisme est un Humanisme)

ในบทความ "L'existentialisme est un Humanisme" นี้ ซาร์ตร์แบ่งประเภทของนักอัตถิภาวนิยมออกเป็น 2 ประเภท คือเทวนิยมกับอเทวนิยม และกล่าวว่าทั้ง

⁹³ "My philosophy is a philosophy of existence; I don't even know what Existentialism is." cited in Kern, Edith, ed., *Existential Thought and Fictional Technique : Kierkegaard, Sartre, Beckett*, (New Haven and London : Yale University Press, 1970), p.85.

⁹⁴ Michel Rybalka and Michel Contay, ed., *The Writings of Jean-Paul Sartre*, (Evanston: Northwestern University, 1974), pp.155-160.

⁹⁵ Michel Rybalka and Michel Contay, etd., *The Writings of Jean-Paul Sartre*, p. 160.

สองประเภทนี้มีความเห็นด้วยที่สำคัญที่ว่า "อัตถิภาวะมาก่อนสารัตถะ"⁹⁶ หรือกล่าวอีกอย่างก็คือ "อัตวิสัยจะต้องเป็นจุดเริ่มต้น"⁹⁷ แนวคิดอัตถิภาวะมาก่อนสารัตถะนั้น ต่างจากคำสอนของปรัชญาเก่าๆ ที่กล่าวว่า ความมีอยู่ (existence) นั้นถอดแบบมาจากสารัตถะ (essence) ซึ่งเป็นสาระสำคัญของแนวคิดด้านปรัชญาตั้งแต่เพลโต (Plato) เป็นต้นมา ชาร์ตร์ยกตัวอย่างว่า เช่น มีดตัดกระดาษถูกสร้างขึ้นจากแบบในความคิดของช่างที่ประดิษฐ์มันขึ้นมา จึงกล่าวได้ว่าสำหรับมีดตัดกระดาษ สารัตถะหรือแก่นแท้มาก่อนความมีอยู่ของมัน แต่ในกรณีของมนุษย์ ชาร์ตร์ยืนยันว่า ต่างจากมีดตัดกระดาษและสิ่งของอื่นๆ มนุษย์สร้างตนเองขึ้นมา มนุษย์ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาจากฉายาของพระเจ้าตามแนวคิดของปรัชญาเก่าๆ สำหรับปรัชญาของชาร์ตร์ พระเจ้าไม่ได้มีบทบาทเป็นผู้สร้างมนุษย์ ยิ่งกว่านั้น ชาร์ตร์ยืนยันต่อไปอีกว่า หากพระเจ้าไม่มีอยู่ ก็มีสิ่งหนึ่งซึ่งมีการมีอยู่มาก่อนสารัตถะ และมีอยู่ก่อนที่จะถูกนิยามด้วยความคิดใดๆ นั่นก็คือมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไฮเดกเกอร์เรียกว่า ความแท้จริงของมนุษย์ (human reality)⁹⁸ มนุษย์เป็นผู้สร้างตัวเอง อัตถิภาวะของมนุษย์มีอยู่ก่อนทุกสิ่ง และกำหนดตนเองได้ในภายหลัง นั่นหมายความว่ามนุษย์มีขึ้นมาในสภาพว่างเปล่า ไม่มีอะไรติดตัวมา และมนุษย์ต้องสร้างตัวเองโดยการเลือก หรือเลือกสร้างทุกสิ่งให้แก้ตัวเอง

ตามทัศนะของชาร์ตร์ มนุษย์เป็นแผนการ (projet)⁹⁹ มนุษย์คือผู้มุ่งไปสู่อนาคต มนุษย์จึงเป็นแผนการซึ่งหมายมุ่งไปสู่อนาคตข้างหน้า เป็นผู้สร้างอนาคตให้แก่ตนเองโดยเสรี อยู่เหนืออำนาจของสิ่งใด มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ตระหนักรู้ถึงตนเองตลอดเวลา ไม่มีอะไรที่มีอยู่ก่อนแผนการนี้ คำกล่าวที่ว่า มนุษย์ไม่ใช่อะไรอื่นนอกจากเป็นสิ่งที่เขาประสงค์จะเป็น มีความหมายว่า มนุษย์จะเป็นผู้สร้างคุณค่าและความเป็นจริง

ตามทัศนะของชาร์ตร์ เสรีภาพของอัตถิภาวะอยู่ตรงที่ว่า มนุษย์กำหนดตัวเองโดยมีแผนการอย่างมีเสรี แต่สำคัญที่ว่า ในขณะที่มนุษย์เลือกตัวเอง เขาจะเลือกมนุษย์ทั้งมวลในการสร้างความเป็นตัวตนของตนเอง เขาจะสร้างมนุษยชาติด้วย มนุษย์ต้องมีภารกิจที่จะต้องรับผิดชอบเป็นของตนเอง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าต้องรับผิดชอบต่อ

⁹⁶ ...l'existence précède l'essence,...

J.P. Sartre, *l'Existentialisme est un humanisme*, p.17.

⁹⁷ ...il faut partir de la subjectivité.

Ibid.

⁹⁸ "la réalité humaine"

Ibid., p.21.

⁹⁹ L'homme est d'abord un projet...

J.P. Sartre, *l'Existentialisme est un humanisme*, p.23.

ความเป็นปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ต้องรับผิดชอบต่อมนุษยย์ทุกคน หมายความว่า การเลือกของปัจเจกบุคคลแต่ละคนมีความเชื่อมโยงผูกพัน (engage)¹⁰⁰ กับมวลมนุษยชาติอีกด้วย เพราะฉะนั้น ความรับผิดชอบต่อกล่าวจึงมีความยิ่งใหญ่โดยไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงตัวผู้ตัดสินใจเท่านั้น

เนื่องจากการตัดสินใจของปัจเจกบุคคลยังมีผลกระทบต่อมนุษยอื่นทั้งโลก มนุษย์จึงมีความกระวนกระวายใจ (Angust)¹⁰¹ อาจกล่าวได้ว่าความกระวนกระวายใจจึงมีสาเหตุมาจากการเผชิญหน้ากับความรู้สึกรับผิดชอบอันลึกซึ้งนี้ที่มนุษย์ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงให้พ้นได้ ความกระวนกระวายใจในทัศนะของนักคิดแนวอัตถิภาวนิยมคือ ความกระวนกระวายใจของการดำรงอยู่หรืออัตถิภาวะที่ปรากฏขึ้นในขณะที่มนุษย์เผชิญหน้ากับเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ในการเลือกและความรู้สึกรับผิดชอบที่ตามมา

เพื่อให้เราสามารถเข้าถึงลักษณะของความกระวนกระวายใจได้อย่างชัดเจน เราจำเป็นต้องอ้างถึงทัศนะของเคียร์เคอการ์ดที่เรียกสภาวะดังกล่าวว่า "ความกระวนกระวายใจของอับราฮัม"¹⁰² การเลือกที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องกระทำโดยลำพัง ไม่มีผู้ใดสามารถช่วยได้ แม้แต่พระเจ้าเองก็ไม่สามารถช่วยได้ เพราะตามทัศนะของนักปรัชญากลุ่มนี้ถือว่าพระเจ้าได้ตายไปแล้ว เรื่องราวเกี่ยวกับพระเจ้ากลายเป็นเพียงสมมติฐานในยุคปัจจุบันอันนำไปสู่ความโดดเดี่ยวของการดำรงอยู่หรืออัตถิภาวนิยม การไม่มีพระเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักปรัชญาแนวอัตถิภาวนิยมฝ่ายอเทวะ จะถือว่าไม่มีพระเจ้าโดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้ เราจึงมีเสรีภาพในการดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์

ซาร์ตร์ ได้อ้างถึงทัศนะของดอสโตเยฟสกีที่ว่า "ถ้าพระเจ้าไม่มีอยู่ ทุกสิ่งก็ยอมเป็นไปได้"¹⁰³ ซึ่งซาร์ตร์กล่าวว่า เป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดอัตถิภาวนิยม หากไม่มีพระเจ้าอยู่จริง ทุกสิ่งทุกอย่างก็สามารถดำเนินไปได้อย่างอิสระ และอิสระภาพนี้ทำให้มนุษย์มีความโดดเดี่ยวเพราะมนุษย์ไม่สามารถแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวทั้งภายในตัวเองและจากภายนอกได้ และไม่สามารถปรับปรุงแก้ไขตนเองให้เป็นไปตามที่ตนเองต้องการได้

¹⁰⁰ ...elle engage l'humanité entière.

Ibid., p.26.

¹⁰¹ ...l'homme est agnoisse.

Ibid., p.28.

¹⁰² C'est cette angoisse que Kierkegaard appelait l'angoisse d'Abraham.

Ibid., p.29.

¹⁰³ J.P. Sartre, *l'Existentialism est un humanisme*, p.36.

คำนี้ Dostoyevsky ใช้ในหนังสือเรื่อง *The Brothers Karamazov*

อย่างไรก็ตาม แนวคิดของชาร์ตริร์และเคียร์เคอการ์ดนั้นก็ดูจะแตกต่างกัน โดยที่ชาร์ตริร์มีทัศนะว่า "ถ้าพระเจ้าไม่มีอยู่ ทุกสิ่งก็ยอมเป็นไปได้อันเป็นที่ประจักษ์" นั่นคือปฏิเสธพระเจ้า และยังเห็นว่าพระเจ้าเป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพของมนุษย์อีกด้วย มนุษย์ปราศจากการช่วยเหลือและปราศจากสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ถูกทอดทิ้งให้สร้างตัวเองขึ้นในทุกขณะเวลา (มนุษย์ถูกสถาปนาให้ต้องรับผิดชอบทุกสิ่งที่เกิดขึ้นโดยรวม) มนุษย์จึงมีความโดดเดี่ยวอย่างสิ้นเชิง และความโดดเดี่ยวตามทัศนะของนักปรัชญาอัตถิภาวนิยมนั้นยังขึ้นอยู่กับความกระวนกระวายใจอันเป็นลักษณะประการหนึ่งที่ดำเนินมาพร้อมกับแนวคิดอัตถิภาวนิยมอีกด้วย สำหรับนักปรัชญาแนวอัตถิภาวนิยมนั้น ความสิ้นหวังหมายความว่า เราควรกระทำการใดๆ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน มนุษย์จึงควรจะจำกัดตนเองอยู่เพียงกับสิ่งที่ขึ้นอยู่กับเจตนาของตนเอง

สำหรับนักคิดแนวอัตถิภาวนิยม คุณค่าของชีวิตมนุษย์นั้นเกิดจากการกระทำของตนเองเท่านั้น ไม่มีความเป็นจริงอื่นใดอีกนอกไปจากการกระทำของปัจเจกบุคคล เราจึงอาจกล่าวได้ในอีกแง่หนึ่งว่า มนุษย์ไม่มีสิ่งอื่นใดนอกไปจากแผนการของตนเอง ดังนั้นมนุษย์จึงดำรงชีพอยู่ด้วยผลลัพธ์ของการกระทำของตนเอง เราจึงสรุปได้ว่า ชะตากรรมของมนุษย์นั้นจึงขึ้นอยู่กับตัวมนุษย์เอง มนุษย์จึงเป็นผู้ที่กำหนดชะตากรรมของตนเอง

ชาร์ตริร์ได้สรุปแนวคิดอัตถิภาวนิยมไว้ด้วยว่า ปรัชญาอัตถิภาวนิยมนั้นเป็นสิ่งเดียวที่ทำให้มนุษย์มีศักดิ์ศรี และไม่ลดสถานะมนุษย์ลงมาเป็นเพียงวัตถุสิ่งของ อัตถิภาวนิยมจึงเป็นมนุษยนิยมในแง่ที่เป็นการยืนยันชะตากรรมของชีวิตมนุษย์ที่อยู่ในกำมือของตนเอง อัตถิภาวนิยมไม่ได้ถือว่ามนุษย์เป็นจุดหมายปลายทาง มนุษย์ต้องดำเนินไปตามวิถีทางทุกชั่วขณะเวลา มนุษย์จึงมิใช่สิ่งสัมบูรณ์ มนุษย์สามารถดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อมีการแสวงหาจุดหมายที่สูงส่งให้กับตนเองอยู่ตลอดเวลา ไม่มีโลกอื่นใดนอกจากโลกของมนุษย์ คือโลกของปัจเจกภาพของมนุษย์ในท้ายที่สุด ชาร์ตริร์ยืนยันว่าปรัชญาอัตถิภาวนิยมมิใช่สิ่งอื่นใดนอกไปจากความพยายามที่จะนำผลจากจุดยืนของอเทวนิยมมาใช้ในการขยายความ แต่ทว่า ในความหมายของอเทวนิยมนั้น ไม่ได้พิสูจน์ว่าไม่มีพระเจ้าอยู่จริง เป็นแต่เพียงการชี้ให้เห็นว่า แม้จะมีพระเจ้ามีอยู่แต่ก็มิได้มีผลอื่นใดที่แตกต่างไปจากการไม่มีพระเจ้า

เสรีภาพกับอัตถิภาวะ

แนวคิดสำคัญของชาร์ตริร์ที่แสดงไว้ในผลงานทางปรัชญาและทางวรรณกรรมต่างๆ ก็คือ เสรีภาพของมนุษย์ หรือเสรีภาพของอัตถิภาวะ ชาร์ตริร์ชี้ให้เห็นว่า

มนุษย์คือเสรีภาพ (Human is freedom.)¹⁰⁴ โดยไม่ต้องอาศัยเงื่อนไขใดๆ ที่ชาร์ตริร์ว่ามนุษย์เป็นสิ่งเสรี หมายความว่าพระเจ้าไม่มีอยู่ แต่โดยทั่วไปแล้ว มนุษย์มีแนวโน้มที่จะสละเสรีภาพของตนเองและมักจะโยนเสรีภาพนั้นให้แก่พระเจ้าหรือสิ่งต่างๆ ที่อยู่เหนือกว่าเรา เสรีภาพของมนุษย์กลับทำให้มนุษย์รู้สึกกระวนกระวายใจ ดังนั้นมนุษย์จึงมักจะพยายามพิสูจน์ว่า ตนเองไม่ใช่สิ่งที่มีเสรีภาพ กล่าวคือ มนุษย์ต้องการจะมีภาวะเป็นวัตถุสิ่งของ มากกว่าที่จะเป็นมนุษย์ที่มีเสรีภาพ เนื่องจากว่า วัตถุทั้งหลายมีภวันต์ (being) ส่วนมนุษย์นั้น มีแต่อัตถิภาวะ (existence) ดังที่ชาร์ตริร์กล่าวไว้ว่า "มนุษย์มีอยู่แต่ไม่ได้เป็นอยู่" ความคิดนี้เป็นหลักสำคัญแห่งปรัชญาอัตถิภาวนิยมของชาร์ตริร์

วัตถุสิ่งของเป็นสิ่งที่เป็นอย่างอยู่แล้ว (already be) ส่วนมนุษย์เป็นสิ่งที่ตัวมนุษย์เองเลือกที่จะเป็นตลอดเวลา มนุษย์ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิต มนุษย์ไม่เคยเป็นและจะไม่เป็นผลสำเร็จที่สมบูรณ์ทั้งในอดีตและอนาคต นั่นคือมนุษย์ไม่ใช่สิ่งที่เป็นสิ่งสมบูรณ์อย่างสิ่งของ แต่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบต่างๆ ที่ตนเองเลือกที่จะให้ตนเองเป็น

ลักษณะของการเป็นอย่างของมนุษย์ก็คือ ไม่ใช่ภวันต์ แต่เป็นอัตถิภาวะ มนุษย์เป็นสิ่งที่ขาดภวันต์ มนุษย์เป็นสิ่งที่ลดภวันต์ลงจนเป็นสูญญตา ชาร์ตริร์เรียกสภาพเช่นนี้ว่า "être pour soi" (being for itself) ซึ่งเป็นภวันต์ที่มีสำนึกว่าตนเองเป็นสูญญตา ส่วนสิ่งที่ไม่สำนึก (conscious) ในตัว สิ่งที่เคยเป็นอย่างที่นั่น ชาร์ตริร์เรียกว่า "être dans soi" (being in itself) มนุษย์ต้องการจะเป็นภวันต์ในตัวเองและมักจะปฏิเสธเสรีภาพของตนเอง เนื่องจากจะสามารถเลือกได้ว่าตนเองจะเป็นอะไร มนุษย์ปรารถนาจะเป็นภาวะ "être dans soi" ซึ่งเป็นภาวะที่ไม่ต้องมีความรับผิดชอบ นั่นก็คือมนุษย์อยากจะเป็นอย่างก้อนหินหรือโต๊ะที่อยู่เฉยๆ และไม่ต้องตัดสินใจอะไร เนื่องจากเสรีภาพที่สามารถเลือกและตัดสินใจได้นั้นทำให้มนุษย์ตกอยู่ในภาวะของความกระวนกระวายใจ (anguish) เพราะเสรีภาพที่จะตัดสินใจอะไรนั้นทำให้มนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อที่จะตัดสินใจ และรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองต้องตัดสินใจ ความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองต้องตัดสินใจ และยิ่งกว่านั้นทำให้มนุษย์พยายามที่จะหลอกตัวเองว่า ไม่มีเสรีภาพ ชาร์ตริร์เรียกแนวโน้มของมนุษย์ที่พยายามหนีจากเสรีภาพและปรารถนาจะมีภาวะเป็นวัตถุสิ่งของเช่นนี้ว่า "mauvaise foi" (bad faith) ในภาษาไทยแปลว่า ความสำคัญผิดที่เร็ว แต่ในความเป็นจริงหมายถึงการหลอกตัวเอง (self-deception)

¹⁰⁴ ... l'homme est libéré.

J.P. Sartre, *l'Existentialisme est un humanisme*, p.37.

ตามทัศนะของมนุษย์ มนุษย์ปรารถนาที่จะเป็นภาวะ "être dans soi" ที่ไม่เกิดความกังวลใจ หรือภาวะ "Vorhandensein" ที่ไฮเดกเกอร์กล่าวถึง ความปรารถนาเช่นนั้นนำไปสู่การสละซึ่งเสรีภาพของตนเองและทำให้มนุษย์ติดอยู่กับการทำตามค่านิยมดั้งเดิมหรือหลักเกณฑ์ตายตัวของสังคม ดังนั้น เพื่อเลี่ยงความรับผิดชอบ มนุษย์จึงทำตัวเหมือนภวันต์ในตัวเอง นั่นก็คือ ปฏิเสธเสรีภาพของตนเองและหลอกตัวเอง มนุษย์โดยส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงความกังวลใจด้วยสำคัญผิดที่เลว (bad faith) เช่นนั้น ชาร์ตร์เรียกภาวะที่ไม่ตระหนักถึงเสรีภาพของตนเองและมีชีวิตเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องจักรนี้ว่า inauthentic ซึ่งมาจากแนวคิดของไฮเดกเกอร์

ส่วน "authentic existence" ในทัศนะของชาร์ตร์นั้น หมายถึง อัตถิภาวะอย่างเสรี นั่นก็คือ การใช้ชีวิตอย่างเป็นชีวิตจริง ๆ มนุษย์เลือกและตัดสินใจด้วยตัวเอง กล่าวคือทำเพราะได้เลือกที่จะทำเช่นนั้น ไม่ใช่เพราะสถานการณ์บังคับ ไม่ใช่เพราะระบบหรือกฎเกณฑ์ที่เป็นสิ่งกำหนดให้ทำ ลักษณะนี้ก็คือลักษณะความโดดเด่นของอัตถิภาวะ

นอกจากนั้น ชาร์ตร์เน้นว่าการเลือกและตัดสินใจของมนุษย์ต้องกระทำในสถานการณ์หนึ่ง เหมือนที่ยัสเพิร์สได้เน้นเรื่องสถานการณ์ (situation) ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสถานภาพที่แท้จริง (facticity) การเลือกตนเองอย่างมีเสรี หมายถึงการ engage ตนเองในสถานการณ์อย่างหนึ่ง สิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถทำให้ก็คือการไม่เลือก เพราะ "มนุษย์ถูกสาปให้มีเสรีภาพ" (I am damned to be free. This means no limits to my freedom can be found except freedom itself or, if you prefer, that we are not free to ease being free.)¹⁰⁵

ตามทัศนะของชาร์ตร์ มนุษย์ส่วนใหญ่หลอกตัวเอง คิดว่าตัวเองไม่มีเสรีภาพ และตกอยู่ในสภาพไม่เป็นตัวของตัวเองด้วยความสำคัญผิดที่เลวเช่นนี้ และโดยการหนีจากการเผชิญหน้ากับอัตถิภาวะของตน มนุษย์ต้องเผชิญหน้ากับความจริงของมนุษย์ (human reality) หรืออัตถิภาวะ ซึ่งต่างจาก Zuhandensein และ Vorhandensein ของไฮเดกเกอร์ และต้องพบความเป็นตัวของตัวเองอีกครั้งหนึ่ง โดยตระหนักถึงเสรีภาพของตัวเอง

กล่าวโดยสรุป ลักษณะอัตถิภาวะมีปรากฏให้เห็นมานานแล้วตั้งแต่สมัยคริสตกาลและกรีกโบราณ แต่คำว่าปรัชญาอัตถิภาวนิยมเพิ่งจะมีการใช้กันในศตวรรษ

¹⁰⁵ J.P. Sartre, *Being and Nothingness*, pp. 5-7.

ที่ 20 นี้เอง มีการจัดนักคิดมากมายว่าเป็นนักอัตถิภาวนิยม แต่ความคิดของนักคิดแต่ละคนก็มีส่วนที่แตกต่างกันออกไป เช่น มีลักษณะที่เป็นเทวนิยมหรืออเทวนิยม อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่านักคิดในศตวรรษที่ 20 จะมีความเห็นว่าเป็นลักษณะของการแสวงหาโดยเฉพาอย่างยิ่งนักคิดในศตวรรษที่ 20 จะมีความเห็นว่า มนุษย์อยู่กันอย่างเป็นกลุ่มก้อนภายใต้ชนบบางอย่างของสังคมโดยไม่มีความคิดเป็นของตนเอง สิ่งที่นักคิดเหล่านี้แสวงหาคือความเป็นตัวของตัวเองในขณะเดียวกันกับที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคม ปฏิเสธการหลอกตัวเองด้วยการหลบซ่อนอยู่ในกลุ่มคน (public) ลักษณะการแสวงหาดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในทั้งวรรณกรรมของเค็นสะบุโร โอเอะ และของชาติ กอบจิตติ ดังที่จะได้อธิบายต่อไป